

Datum Juni 2019

Auteur Eline Huizinga, Suzanne van der Meulen, Derk Jan Stobbelaar

Beheer van buurtboomgaarden Ervaringen en toekomstperspectief

Van Hall Larenstein is een internationale groene kennisinstelling, waar we met passie en kunde onderwijs verzorgen, ondersteund door toegepast onderzoek binnen diverse lectoraten. We leiden pro-actieve professionals op, die op een verantwoorde en ondernemende wijze een positieve bijdrage leveren aan een duurzame samenleving.

Beheer van buurtboomgaarden
Ervaringen en toekomstperspectief

Eline Huizinga, Suzanne van der Meulen, Derk Jan Stobbelaar

Colofon

Met dank aan Rob le Rutte, Stichting IJsselboomgaarden

Foto voorpagina: oogstfeest op een boomgaard, gemaakt door Rob le Rutte.

Velp, juni 2019

Lectoraat Duurzaam Landschapsbeheer, en;
Lectoraat Duurzame Voedsellandschappen in Stedelijke Regio's

Applied Research Centre Delta Area and Resources
Hogeschool Van Hall Larenstein

Samenvatting

In dit rapport wordt onderzocht wat er voor nodig is om boomgaarden in de openbare ruimte duurzaam door vrijwilligersgroepen te laten beheren. Met behulp van de place-keeping theorie zijn de inrichting, betrokkenheid, draagvlak, oogst, beheer, kennis, samenwerking, rol gemeente, budget en het vertrouwen in het voortbestaan onderzocht. Hiervoor is een enquête uitgezet onder beheerders van communale boomgaarden, waarvan 125 gereageerd hebben.

De belangrijkste uitkomst van de enquête is dat de sociale factoren, zoals contact met de omgeving en gemeente, de inzet van vrijwilligers, voor het voortbestaan van de boomgaarden belangrijker zijn dan de fysieke factoren zoals bodemvruchtbaarheid en de hoeveelheid oogst. Een groot deel van de beheerders heeft echter vertrouwen in de toekomst en gaat er van uit dat zij over vijf jaar nog bestaan.

Aanbevelingen zijn dan ook onder andere om de organisatie van het beheer zo in te richten dat er meer aandacht komt voor de verbinding naar buiten. Overkoepelende organisaties zouden op dit terrein meer als kennisverzamelaars en verspreiders op kunnen gaan treden.

Samenvatting	4
1. Buurtboomgaarden	6
1.1 Fruit en noten, in het openbaar groen	6
1.2 Waarden van fruit in de openbare ruimte	7
1.2 Place-making en Place-keeping	8
1.3 Het onderzoek	11
2. Wie en waar	13
2.1 De respondenten	13
2.2 Landelijke spreiding boomgaarden	13
2.3 Waarom buurtboomgaarden?	14
3. “How to keep the place”, place-keeping bij buurtboomgaarden	17
3.1 Inrichting	17
3.2 Betrokkenheid	18
3.3 Draagvlak	21
3.4 Oogst	24
3.5 Beheer	25
3.6 Kennis	27
3.7 Samenwerken	29
3.8 Rol gemeente	31
3.9 Budget	34
4. Een blik op de toekomst	38
4.1 Vertrouwen in de toekomst	38
4.2 Succesfactoren voor het voortbestaan van de plek	40
4.3 Knelpunten voor het voortbestaan van de buurtboomgaarden	42
5. Tot slot	45
5.1 Conclusie en discussie	45
5.2 Aanbevelingen	47
Literatuurlijst	48
Bijlage - Enquête Duurzaam beheer van fruit- en notenbomen	49

1. Buurtboomgaarden

1.1 Fruit en noten, in het openbaar groen

In de openbare ruimte van steden en dorpen staan geregeld fruitbomen, net als in de semi-openbare ruimte van scholen, landgoederen en dergelijke locaties. Ze staan daar met allerlei redenen, bijvoorbeeld omdat ze de identiteit van het dorp of de stad benadrukken, zoals in Culemborg, een stad midden in de Betuwe. Het kan ook zijn dat gemeenten of bewoners het fruit zien als een mogelijkheid voor sociale binding, door beheer en oogst samen te doen. Soms krijgt een dorp of stad de boomgaarden in de schoot geworpen om dat het restanten zijn van oude boomgaarden die in een nieuwe wijk zijn opgenomen (figuur 1.1).

Figuur 1.1 oude boomgaard opgenomen in speeltuin

Een mooi voorbeeld hiervan is de Rosande Gaerd in Doorwerth, een verwaarloosde boomgaard die door buurtbewoners is geadopteerd en weer op orde is gebracht (Hoogenlaag.nl, 21 september 2016). Anders is het wanneer fruitbomen expliciet meegenomen worden als deel van het ontwerp van openbaar groen (figuur 1.2)). In de aanleg kan dan beheer ook meegenomen worden. Recent zijn er ook veel burgerinitiatieven om nieuwe fruitbomen aan te planten, waarbij de gemeente dan moet bedenken wat er mogelijk is in die situatie.

Figuur 1.2 Fruitbomen als onderdeel van het openbare groen

Gemeenten zitten dus met vragen omtrent deze boomgaarden. In eerste instantie over hun eigen rol, want wat moet een gemeente doen om het beheer en de instandhouding van boomgaarden te ondersteunen? Kan dit geheel overgelaten worden aan burgers? Daarnaast zijn er vragen over de mate van participatie van burgers in de boomgaarden. Wie doen het beheer, wie beslissen over het beheer en in hoeverre zijn burgers of maatschappelijke organisaties uit de omgeving betrokken en wie maakt gebruik van de oogst? Is de verdeling van de oogst nuttig en rechtvaardig? Maar er zijn ook vragen over overlast, want als het gebruik niet goed geregeld is, dan kan het fruit gaan rotten of er wordt mee gegooid. Doel van deze studie is om factoren te bepalen die ervoor zorgen dat buurtboomgaarden duurzaam blijven bestaan. Daarom zijn deze vragen onderdeel van deze studie.

1.2 Waarden van fruit in de openbare ruimte

Colinas, Bush & Manaugh (2018) hebben gezien dat de groene uitstraling van fruit- en notenbomen in de openbare ruimte positief bijdragen aan het gevoel en de houding dat bewoners over een locatie hebben. Buurtboomgaarden die in principe op openbare locaties zijn gevestigd kunnen dezelfde impact hebben. Colinas, Bush & Manaugh (2018) spreken over fruit op een locatie waar mensen direct langsrijden en waarbij de bomen direct toegankelijk zijn. Een buurtboomgaard kan een minder toegankelijk uitstraling hebben doordat er vaak een grens of afscheiding is tussen de boomgaard en de rest van de omgeving. Desalniettemin kan een dergelijke boomgaard nog steeds positief bijdragen aan het gevoel dat omwonenden over een locatie hebben. Het benoemde draagvlak en betrokkenheid van de bewoners rondom een zien we in dit onderzoek als een uiting van een dergelijke positieve houding.

Een tweede aspect van buurtboomgaarden is de landschappelijke impact en biodiversiteit. Van Dooren, (2019) beschrijft verschillende voorbeelden van het beheer van fruit en noten in het stedelijke openbaar groen, in perken en plantsoen, die kunnen leiden tot een hogere biodiversiteit (en maatschappelijke binding). De aanwezigheid van een boomgaard en de inrichting hiervan dragen

iets bij aan het landschap en de groene omgeving. Ze herbergen specifieke boomgaardbiodiversiteit (holle bomen, holenbroeders) en kunnen als groene stapsteen in de stedelijke omgeving fungeren. Dan moet de inrichting van de boomgaard daar wel aan bijdragen. Het is dus interessant om te weten in hoeverre andere landschappelijke elementen aanwezig zijn en of het beheer enige verwildering toestaat.

Er is een toenemende interesse in lokaal geproduceerd voedsel. Redenen hiervoor zijn voedselzekerheid, vermindering voedselkilometers, binding aan de omgeving. Buurtboomgaarden zouden hieraan bij kunnen dragen en een zichtbare plek kunnen innemen in de regionale voedselvoorziening, juist ook omdat zij door mensen uit de buurt worden onderhouden. Het is wel een vraag of deze boomgaarden voldoende produceren om enigszins een rol in deze discussie te kunnen spelen.

De buurtboomgaarden bieden kansen voor beleving en sociale binding van mensen aan hun omgeving, doordat ze gezamenlijk met andere buurtbewoners aan de slag kunnen met het beheren, oogsten en verwerken van fruit uit hun eigen omgeving. Er zijn natuurlijk ook knelpunten. Een verwaarloosde of ongebruikte boomgaard stuit op verzet van gemeentewerkers die valfruit moeten opruimen, van omwonenden die de boomgaard niet in mogen of het fruit niet mogen gebruiken en van mensen die het een rommeltje vinden. Duurzaam beheer is daarom niet zonder uitdagingen. Dit betreft voor een deel het technische beheer: onderhoud van de bomen, eventuele verwerking van de oogst. Een tweede deel ligt in de sociaal-institutionele omgeving: wat is er mogelijk vanuit de gemeente, zijn er voldoende vrijwilligers te mobiliseren etc. Deze laatste factoren zijn vaak belangrijker voor het voortbestaan van de buurtboomgaard dan de eerste (Knapp, Veen, Renting, Wiskerke, & Groot, 2016). De basis hiervan ligt bij de vrijwilligersgroepen die betrokken zijn en de verantwoordelijkheid hebben genomen voor de verschillende initiatieven. Al deze vrijwilligersgroepen dragen bij aan het onderhoud en beheer van 'hun' boomgaarden. Hiermee zijn ze bezig met wat in de internationale literatuur "place-keeping" wordt genoemd (; Burton, Smith, & Dempsey, 2014; Dempsey & Burton, 2012; Dempsey & Smith, 2014), waarmee wordt verwezen naar de elementen die van belang zijn om een plek, een locatie te beheren en te onderhouden ná de fase van ontwerp en inrichting.

De centrale vraag die we ons in dit onderzoek stellen is welke factoren we kunnen identificeren die van belang zijn voor het beheer op lange termijn van buurtboomgaarden en hun mogelijke rol bij de regionale voedselproductie.

1.2 Place-making en Place-keeping

Gezien de vragen die leven rondom buurtboomgaarden en de potentiële waarden die daarbij betrokken zijn, kan de theorie over *place-keeping* behulpzaam zijn bij het in kaart brengen van buurtboomgaarden. De theorie biedt een kader om naar de vrijwilligersgroepen die betrokken zijn bij een buurtboomgaard te kijken, naar hun werkzaamheden en hun motivatie. Place-keeping gaat over de elementen die van belang zijn om het beheer van een plek op een goede, duurzame manier uit te voeren.

Buurtboomgaarden starten vanwege verschillende redenen, maar vaak als nieuw initiatief in de (semi-) openbare ruimte. De eerste fase, het inrichten van zo'n nieuwe plek, in de openbare ruimte, wordt in de internationale literatuur (Burton, Smith, & Dempsey, 2014; Dempsey & Burton, 2012) aangeduid met het begrip "place-making". Gedurende de periode van place-making is het zaak om met zaken die met place-keeping te maken hebben rekening te houden: welke wensen zijn er vanuit de toekomstige gebruikers, welke verwachtingen hebben zij, hoe willen ze de locatie gaan gebruiken. Maar ook: wat zijn de fysieke mogelijkheden zoals worden bepaald door bijvoorbeeld de ligging, toegankelijkheid en grondsoort. Veel van deze elementen worden vastgelegd in de inrichting

van een boomgaard. Het is daarmee van belang om hier voldoende aandacht aan te geven, gezien de lange termijn waarop een boomgaard blijft bestaan. De inrichting echter nog maar de start van een meerjarige verbinding met een locatie, daarna begint de periode waarin het werk verandert van aanleg naar beheer en het wachten op de eerste oogst. Als die oogst er is, komen er weer andere elementen bij: hoe organiseer je dat en wat doe je dan met de producten. Maar zeker ook: hoe organiseer je de inzet en het werk dat nodig is om een plek te beheren.

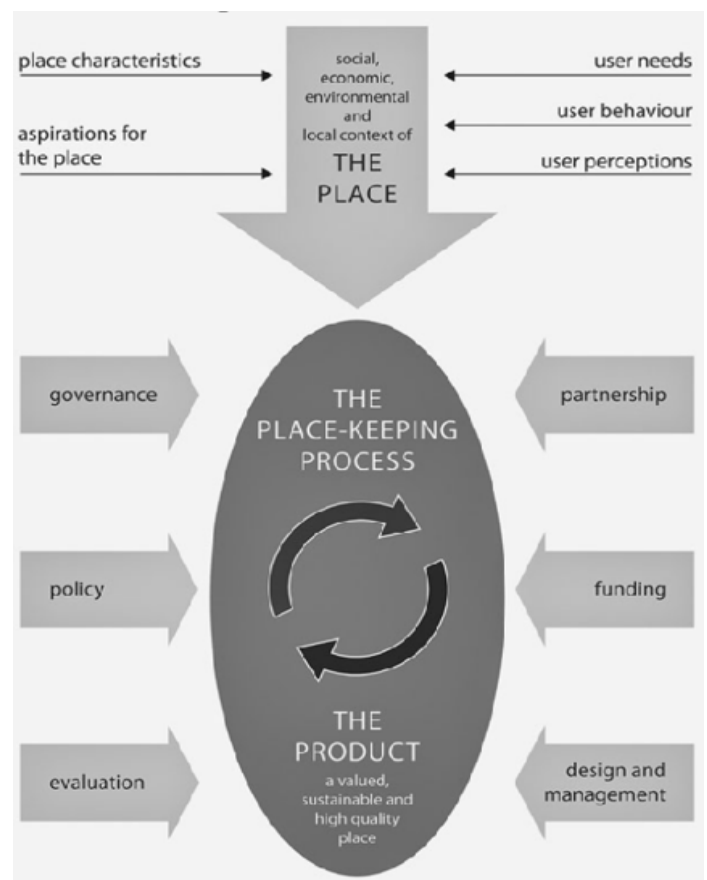
De kern van het begrip place-keeping gaat er van uit dat een plek, na tot standkoming en inrichting, een bepaalde mate van onderhoud en beheer nodig heeft om gewaardeerd te blijven. Maar om dat goed te kunnen doen zou place-keeping daarom al een factor moeten zijn bij de initiatie van een project; er moet bij aanvang (ontwerp en aanleg) al rekening gehouden worden met het beheer en gebruik over de langere termijn. Er zijn verschillende factoren die van invloed zijn op dit proces van place-keeping. De overheid heeft hier een rol in (governance, policy), maar ook andere belanghebbenden en betrokkenen (partnership). Biofysische factoren, zoals bodemvruchtbaarheid en weersomstandigheden deze hebben volgens (Knapp, Veen, Renting, Wiskerke, & Groot, 2016) geen beslissende invloed op het voortbestaan van dergelijke projecten. Juist sociaal-institutionele factoren noemen zij als grootste beïnvloedende factoren voor het voortbestaan.

De elementen die aan place-keeping ten grondslag liggen, zijn schematisch weergegeven in figuur 1.3.

Het uitgangspunt van een place-making/place-keeping proces zijn de fysieke karakteristieken van een plek: hoe ziet het er uit, hoe kom je er (toegankelijkheid), wat gebeurt er in de nabije omgeving (Dempsey & Smith, 2014).

Governance gaat over het nemen van beslissingen over de locatie, in dit geval de buurtboomgaard: wie heeft waar zeggenschap over? Dan gaat het over de manier van onderhoud van de boomgaard, maar ook over de oogst en verwerking hier van en hoe dit wordt verdeeld over de geïnteresseerden.

Policy ofwel de beleidscontext is een belangrijk issue voor buurtboomgaarden, zeker voor degenen die op gemeentegrond liggen. Gemeentes hebben een beeld bij het gebruik en inrichting van hun grondgebied, maar dit kan in de loop van de jaren veranderen. Dan kan een open, groen stuk worden bestemd voor bijvoorbeeld woningbouw.

Figuur 1.3 Aspecten die bepalend zijn bij place-keeping (uit Burton, Smit & Dempsey, 2014)

Het systematisch evalueren van de activiteiten van place-making (**evaluation**) kan inzicht geven in de mogelijkheden voor verbeteringen in onderhoud en beheer en in de financiële aspecten die van belang zijn.

Partnerschappen (**partnerships**) die de beheerders van een buurtboomgaard aan gaan met bijvoorbeeld de eigenaar zoals gemeente in het algemeen, of de groenvoorziening specifiek gaan over het gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor het onderhoud en beheer van de buurtboomgaard. Deze partnerschappen kunnen zowel formeel als informeel georganiseerd zijn.

Financiering (**funding**) van buurtboomgaarden is een belangrijk issue. Is er financiering nodig nadat de buurtboomgaard tot stand is gebracht? Hebben de buurtboomgaarden hier toegang toe en waar komt deze vandaan?

Het ontwerp en daaropvolgende beheer van een buurtboomgaard (**design and management**), draagt bij aan het instandhouding van een plek en de kwaliteit hier van. In praktische zin gaat het hiermee onder andere over de snoei, over het maaien van gras, over het bijhouden van hagen en alle andere werkzaamheden die noodzakelijk zijn in een boomgaard.

1.3 Het onderzoek

De fruit- (en noten-) bomen in de openbare ruimte kunnen op twee typen locaties voorkomen: ten eerste in perken en stroken van het direct toegankelijke openbare groen. Hierbij hebben studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein een kort onderzoek uitgevoerd met naar de beleving van dit fruit en noten door bewoners (zie kader 1).

Ten tweede op locaties die in principe openbaar zijn, maar bijvoorbeeld door vrijwilligersgroepen worden beheerd als boomgaard. Deze laatste initiatieven betitelen we hier als buurtboomgaarden en zijn het hoofdonderdeel van ons onderzoek. Dit onderzoek richt zich op beheerders van buurtboomgaarden en op die elementen die bijdragen aan het langjarig (vijf jaar) onderhoud en beheer van de plek. De resultaten zeggen iets over welke aspecten specifiek voor buurtboomgaarden van belang zijn wanneer je naar het meerjarig beheer van een buurtboomgaard kijkt en naar de rol de gemeente hierin speelt en kan spelen.

Op basis van het schema in figuur 1.1 zijn gesprekken gevoerd met een expert, twee gemeenteambtenaren en twee burgers als verkennend onderzoek. Hierbij is vooral gefocust op de elementen van place-keeping en hoe deze te vertalen zijn naar onderwerpen die in de context van het beheer van buurtboomgaarden van belang zijn. Dit heeft geresulteerd in een lijst met de negen onderwerpen in tabel 1.1, die het uitgangspunt zijn voor een enquête:

Thema in enquête	Aspect van place-keeping
Inrichting	Design and management
Betrokkenheid	Partnership
Draagvlak	Partnership
Oogst	Design and management
Beheer	Design and management

Kennis	Design and management, Partnership (how to organize it)
Samenwerking	Partnership
Rol gemeente	Governance, Policy, Partnership
Budget	Funding
Vertrouwen in het voortbestaan van de buurtboomgaard	Evaluatie

Tabel 1.1 thema's in de enquête

Via de verschillende kanalen, zoals het netwerk van projectpartners en landschapsbeheerorganisaties zijn beheerders van plaatsen waar fruit en/of noten in het openbaar groen groeien benaderd om mee te doen aan dit onderzoek.

De negen geïdentificeerde thema's zijn aan de respondenten voorgelegd en per onderwerp is door middel van een beoordelingsschaal gevraagd in hoeverre de ondervraagde denkt dat dit punt bijdraagt aan het voortbestaan van de plek. Ook is er gevraagd hoe tevreden men is met deze punten. Per onderwerp is ingezoomd door middel van meerkeuzevragen, behalve de vragen naar de rol van de gemeente. Daarvoor zijn open vragen gesteld, omdat de gemeentes op veel verschillende manieren betrokken kunnen zijn en in dit onderzoek specifieke aandacht besteedt wordt aan de rol van de gemeente.

Het laatste deel van de enquête proberen we een indruk te krijgen van het vertrouwen dat de beheerders hebben in de toekomst van de locaties. Het onderzoek vraagt hier naar vertrouwen in het voortbestaan van de boomgaard bij de mensen die nauw betrokken zijn bij het wel en wee van de buurtboomgaard. Door middel van een beoordelingsschaal wordt gevraagd hoeveel vertrouwen de ondervraagden hebben dat het beheer en gebruik van de plek met fruit- en notenbomen over vijf jaar nog goed functioneert. Dit onderdeel van de enquête is afgerond met twee open vragen naar de grootste succesfactor en grootste knelpunt voor het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen.

De uiteindelijke analyse is uitgevoerd op de selectie van de respondenten die betrokken zijn bij het beheer van een plek met meerdere fruit- en notenbomen op grond van een gemeente, een bedrijf, een stichting of een kerk. Er is gekeken naar de in tabel 1.1 genoemde aspecten van place-keeping en de tevredenheid van de beheerders hierover. Omdat veel buurtboomgaarden op gemeentelijke grond aangeplant zijn, is extra gekeken naar de rol die een gemeente kan innemen. Uiteindelijk hebben we gekeken naar het vertrouwen dat de beheerders hebben in de toekomst, de succesfactoren die hieraan bijdragen en de knelpunten die mogelijk in de weg zitten.

De enquête is toegevoegd in bijlage 1.

2. Wie en waar

In totaal hebben 125 contactpersonen van buurtboomgaarden de enquête ingevuld. In het eerste deel van dit hoofdstuk worden kenmerken van de respondenten beschreven. In het tweede deel worden kenmerken van de fruit- en notenbomen waarover de enquêtes zijn ingevuld beschreven. Er zijn een aantal respondenten die bij meerdere boomgaarden betrokken zijn, waaronder vrijwilligers van hoogstambrigades, en respondenten met een fruitboom in hun eigen tuin. Omdat dit onderzoek specifiek is gericht op beheerders van buurtboomgaarden die (semi-) openbaar toegankelijk zijn, zijn deze niet meegenomen de analyse. De uiteindelijke analyse is daarmee uitgevoerd op de antwoorden van 92 van de 125 respondenten.

2.1 De respondenten

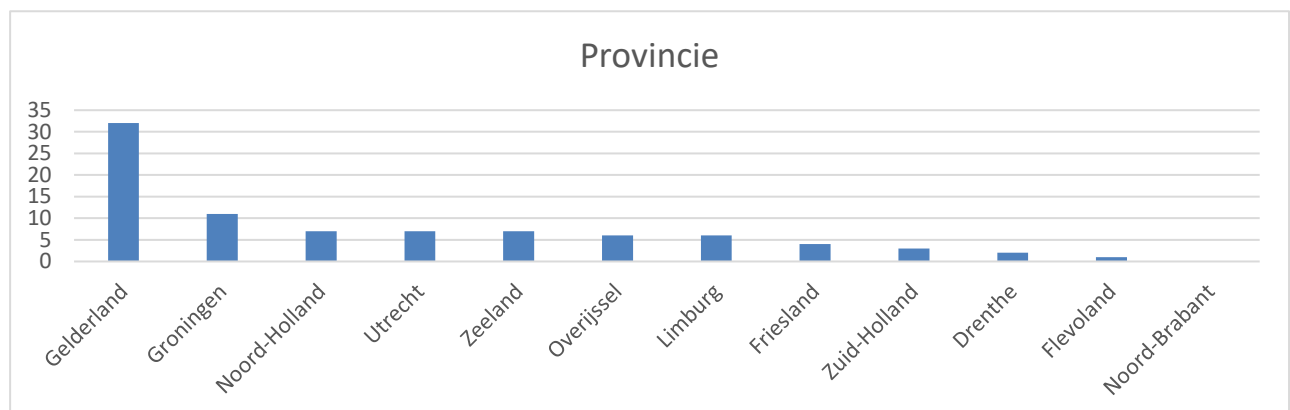
Meer dan driekwart van de respondenten is 50+. Van de overgebleven kwart is het grootste deel tussen de 40 en 50 jaar. Slecht één respondent is jonger dan 30 jaar. Als de leeftijd van de respondenten een indicatie is voor de gemiddelde leeftijd van de direct betrokkenen bij de buurtboomgaard, dan kan de vergrijzing van het vrijwilligersbestand een rol spelen bij het beheer van de boomgaard. Dit is vergelijkbaar bij andere vrijwilligersgroepen in het groene domein (Walsum, 2019).

Daarnaast zijn de meeste respondenten, meer dan driekwart HBO en hoger opgeleid. De man-vrouw verdeling is iets gelijkwaardiger, met een lichte nadruk op mannelijke respondenten.

2.2 Landelijke spreiding boomgaarden

Bij een inventarisatie die in 2011 is uitgevoerd, werden in 43 gemeenten vruchtbomenlocaties gevonden die in bewonersbeheer zijn. Dit betroffen ook locaties met oudere boomgaarden (Moens, Van der Molen, & Steggerda, 2011). Sindsdien zijn er in veel gemeenten veel nieuwe locaties ontstaan, bijvoorbeeld in Heino, Lettele, Arnhem en Rotterdam. In het project *Groene knopen, rode draden* van de provinciale organisaties Landschapsbeheer in de drie noordelijke provincies zijn er 85 van dergelijke dorps- en buurboomgaarden ingericht, veelal op initiatief van bewoners of vrijwilligersgroepen.

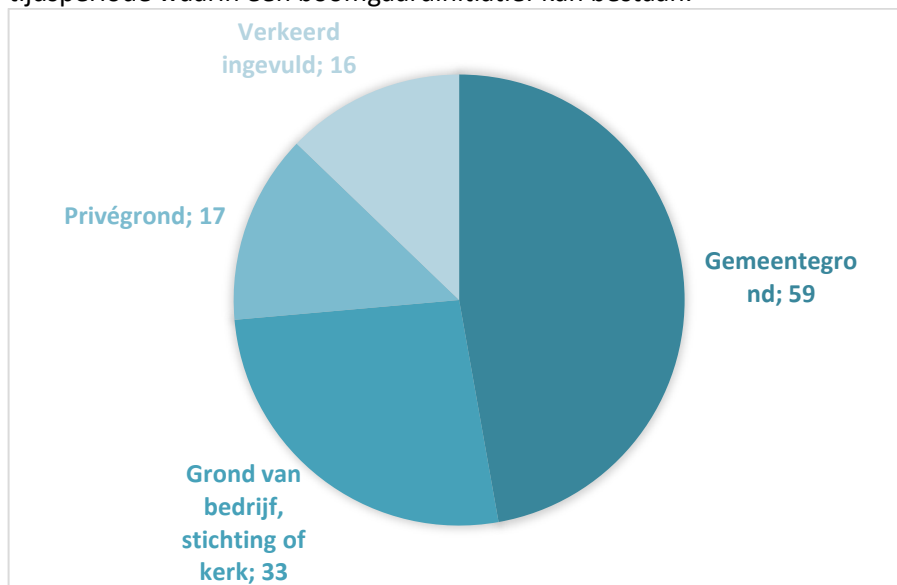
Verreweg de meeste plekken met fruit- en notenbomen waarover de enquête is ingevuld liggen in Gelderland. Ook Groningen steekt qua aantal boven de andere provincies uit. Helaas zijn er geen enquêtes ingevuld voor plekken in Noord-Brabant (zie figuur 2.1). Hier zijn natuurlijk wel

boomgaarden, deze zijn direct en indirect benaderd, maar de betrokken beheerders hebben helaas niet gereageerd. Onderstaande aantallen zijn daarmee geen weerspiegeling van het totale aantal plekken met fruit- en notenbomen per provincie, maar geven aan waar de resultaten op gebaseerd zijn.

Figuur 2.1 Spreiding geënquêteerde boomgaarden.

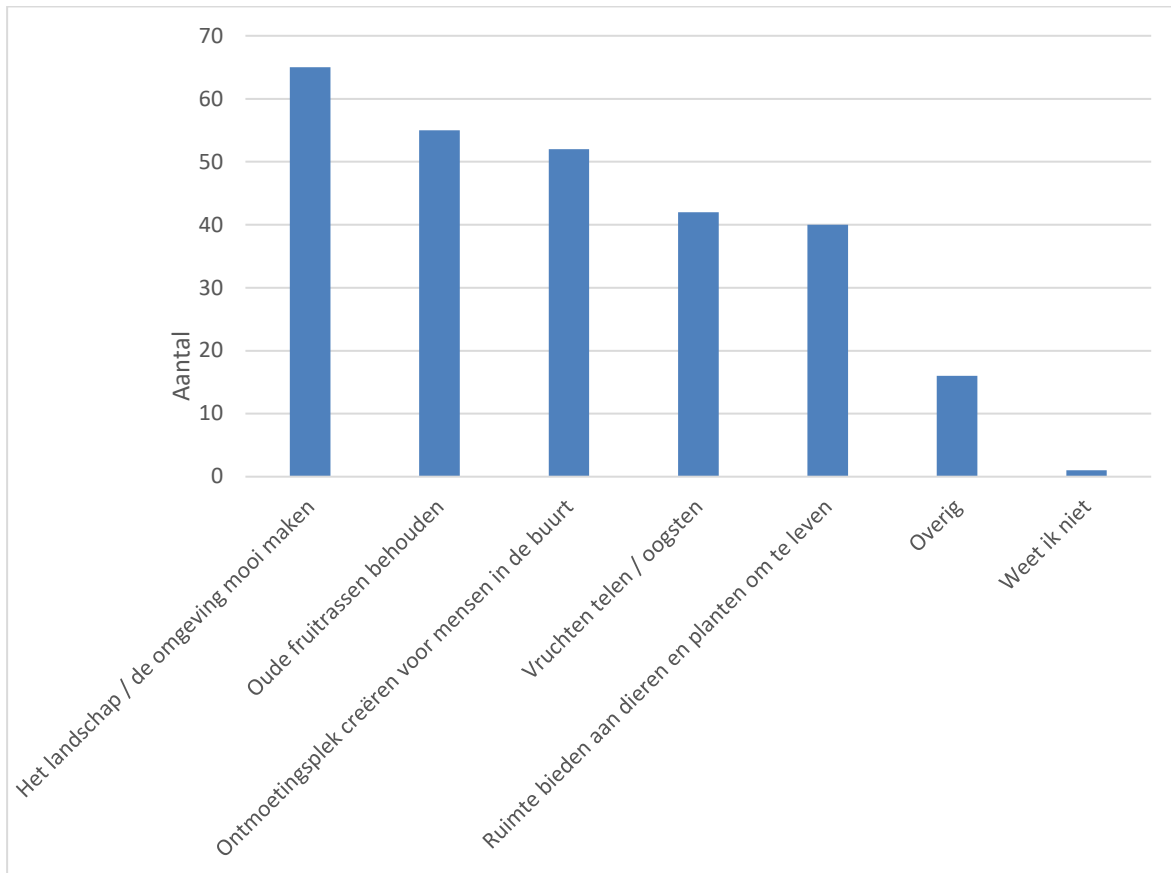
Bijna de helft van de in deze enquête geanalyseerde plekken met fruit- en notenbomen liggen op gemeenteground, wat inhoudt dat in het algemeen de gemeentes een belangrijke rol spelen bij de mogelijkheden voor initiatieven van buurtboomgaarden, zowel qua toegang voor een startend initiatief, als qua continuering op de lange termijn. Een kwart is gevestigd op grond van een bedrijf, stichting of kerk en een achtste op privégrond. Deze laatste drie locaties zijn strikt genomen geen openbare plekken, maar geven wel toegang aan derden voor het opzetten van dergelijke boomgaarden (zie figuur 2.2). Ook voor deze eigenaren geldt dat ze veel invloed hebben op tijdsperiode waarin een boomgaardininitiatief kan bestaan.

Figuur 2.2 Verdeling van de respondenten

2.3 Waarom buurtboomgaarden?

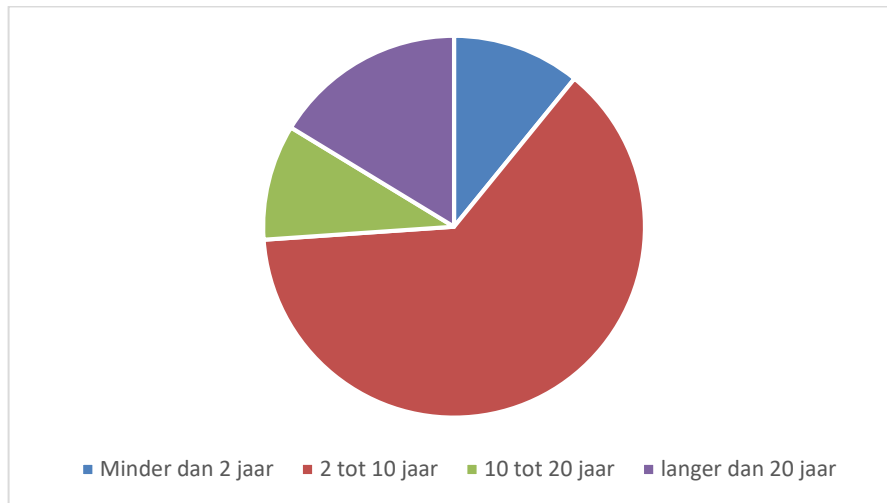
De doelen waarmee de boomgaarden zijn gestart, variëren van locatie tot locatie. Het meest genoemde doel was het landschap en de omgeving mooi maken. Ook oude fruitrassen behouden en een ontmoetingsplek creëren werden veel genoemd. In iets mindere mate waren vruchten telen en oogsten en ruimte bieden voor dieren en planten een doel (figuur 2.3).

Figuur 2.3 Doelen voor het oprichten/in gebruik nemen van de locatie met fruit- en notenbomen

Kortom: het produceren voor een markt is een minder belangrijk doel dan het creëren en in stand houden van een plek in het landschap, waarbij cultuurhistorische elementen en sociale verbindingen een rol spelen.

Boomgaarden vragen een langere termijn blik aangezien het een aantal jaar duurt voordat jonge bomen vrucht dragen en oudere bomen lang mee gaan. Dit zie je terug in de looptijden van de boomgaardinici. De meeste boomgaarden in de enquête zijn initiatieven die nu 2 tot 10 jaar oud zijn. Deels zijn dit boomgaarden met hele jonge bomen, die kort geleden zijn aangeplant, maar het zijn deels ook oudere boomgaarden die bestaan uit oudere bomen, vaak gemengd met nieuwe aanplant.

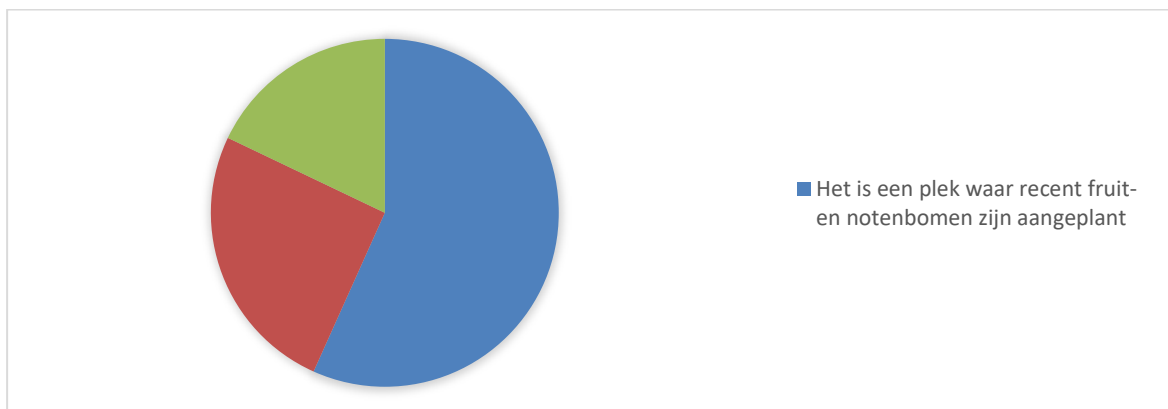
Figuur 2.3 Looptijd van boomgaardininitiatieven (zoals in 2018)

3. “How to keep the place”, place-keeping bij buurtboomgaarden

3.1 Inrichting

Zoals te zien is in figuur 3.1 bestaan de meeste plekken met fruit- en notenbomen uit recent aangeplante bomen, meestal als geheel nieuwe inrichting, maar ook wel gecombineerd met reeds bestaande bomen. Dit komt overeen met het feit dat de meeste initiatieven tussen de twee en 10 jaar oud zijn en met een nieuwe groep mensen zijn gestart. De meeste groepen zullen dus zijn begonnen met het proces van place-making door het opzetten en inrichten van een plek waar (her-) inrichting en daarmee deels nieuwe aanplant een zichtbare rol speelt. Een vijfde deel van de boomgaarden is gevestigd op locaties waar al langer fruit- en notenbomen groeien en die opnieuw in gebruik is genomen. Zo’n 17 respondenten die aangeven dat ze een plek met oudere bomen hebben, melden dat deze bomen meer dan twintig jaar oud zijn. Dit sluit aan bij een van de belangrijke redenen voor het oprichting van een buurtboomgaard, het in stand houden en het mooi houden van het landschap. Het landschap speelt ook een rol bij buurtboomgaarden met oudere bomen. Bij deze boomgaarden wordt een tweede motief net zo belangrijk gevonden als het landschap, namelijk het in stand houden van oude fruitrassen.

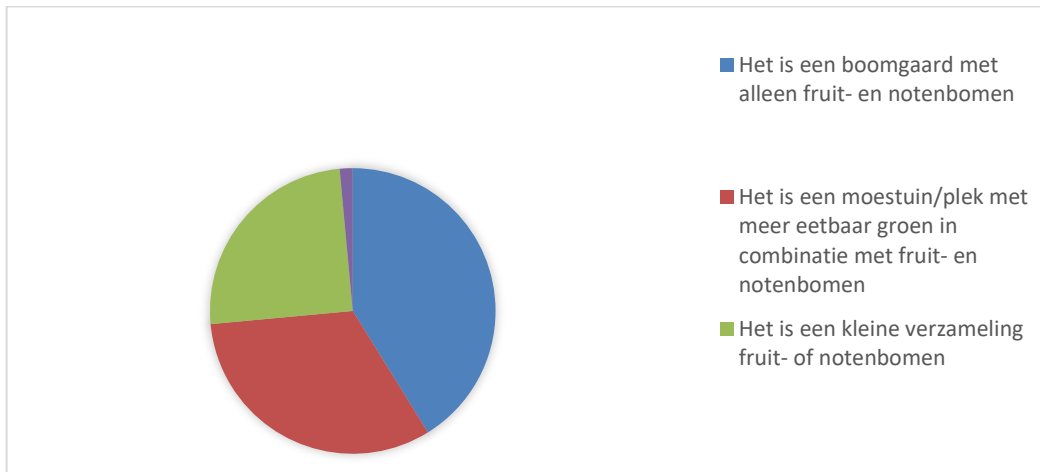

Figuur 3.1 Beschrijving van de achtergrond met fruit- en notenbomen

In figuur 3.2 is te zien dat ruim een derde van de plekken met fruit- en notenbomen boomgaarden zijn. Een kleine derde van de plekken combineert een moestuin of plek met ander eetbaar groen met fruit- en notenbomen. Een kwart van de plekken is een kleine verzameling fruit- en notenbomen en in een enkel geval gaat het over een enkele fruit- of notenboom.

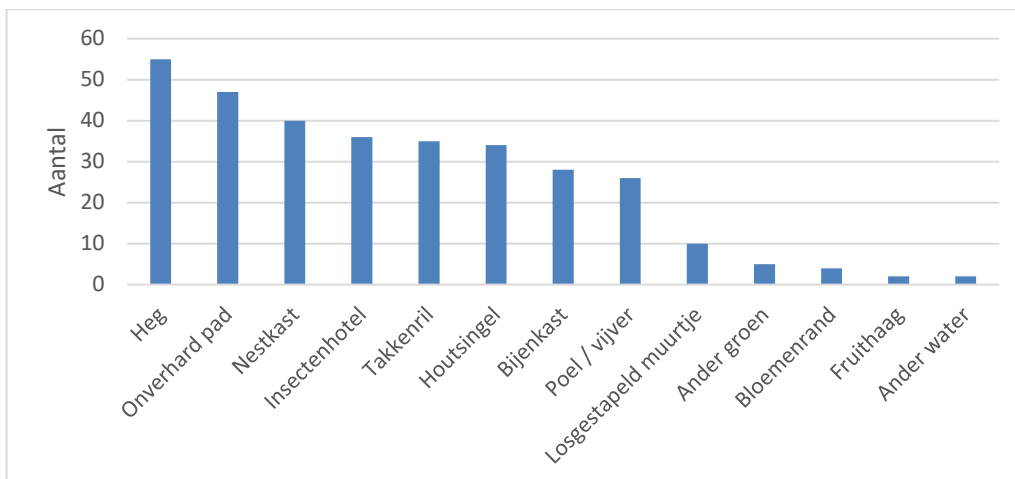
Wat van belang is bij al deze plekken, is dat de gemeente in 65% van de gevallen de eigenaar is van de grond. Een stichting of vereniging is dit in 22% van de gevallen. Bedrijven, kerken en provincies spelen ook een rol als grondeigenaar, maar deze is een stuk kleiner in respectievelijk 4%, 8% en 2% van de gevallen.

Dat het grootste gedeelte van de buurtboomgaarden op gemeentegronden ligt, geeft aan dat de gemeentes een belangrijke rol spelen bij het voortbestaan van deze plekken.

Figuur 3.2 Omschrijving van de buurtboomgaard

Ook is aan de respondenten gevraagd welke andere elementen behalve de bomen aanwezig zijn op de plek met fruit- en notenbomen, omdat dit ook onderdelen zijn die bijdragen aan het aanzicht van een plek en eventuele andere doelen, zoals het bijdragen aan het landschap en de omgeving wat een van de meest belangrijke doelen is om met een initiatief te starten. In figuur 3.3 is hiervan het resultaat te zien. De elementen die het meest voorkomen zijn de heg en het onverhard pad, welke bijdragen aan de praktische inrichting en toegankelijkheid van de boomgaard. Daarnaast komen ook elementen voor die niet direct op de fruitproductie van toepassing zijn, maar in bredere zin gezien kunnen worden als ondersteunend aan landschap en biodiversiteit: nestkasten, insectenhôtels, takkenrillen en houtsingels. Bijenkasten en een poel of vijver zijn de laatste twee elementen die op veel plekken voorkomen.

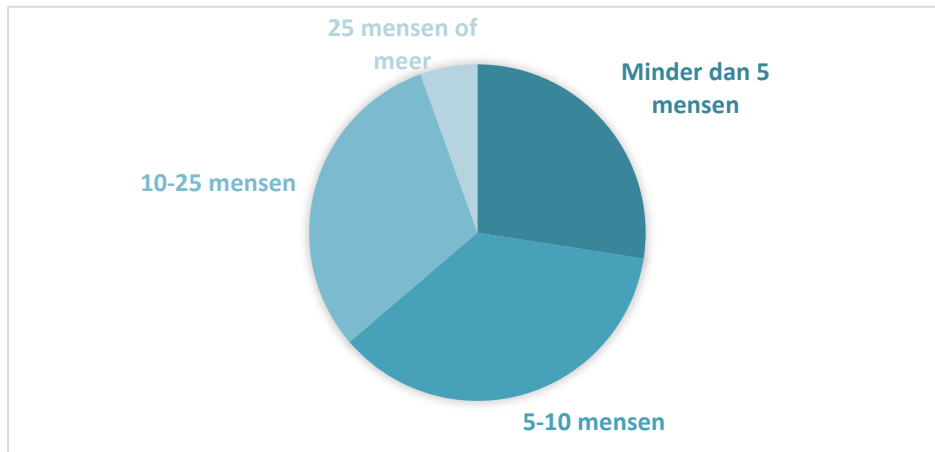
Figuur 3.3 Elementen van de buurtboomgaard

3.2 Betrokkenheid

Er is gevraagd hoeveel mensen betrokken zijn bij het beheer van de plek met fruit- en notenbomen. Bij een ruime kwart van de plekken met fruit- en notenbomen zijn minder dan 5 mensen betrokken.

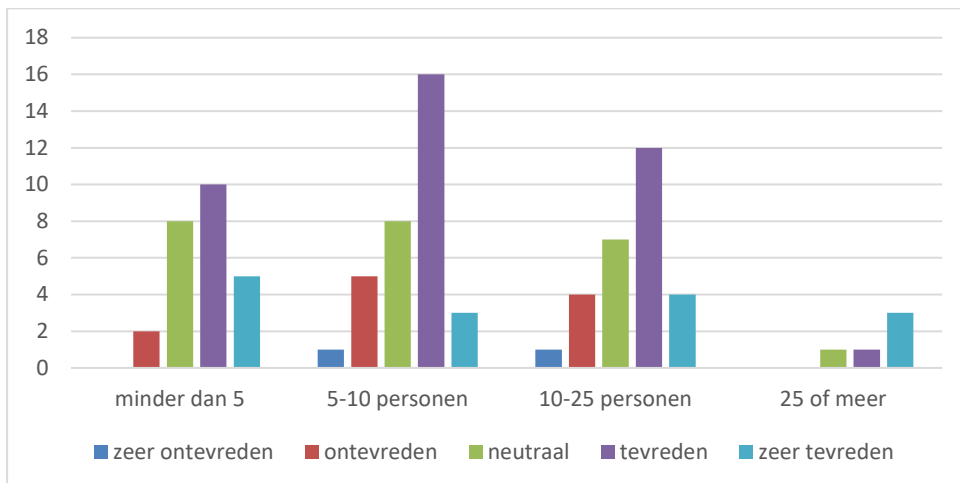

Bij een derde 5 tot 10 mensen en nog een derde 10 tot 25 mensen. De overige respondenten, ongeveer een twaalfde deel geeft aan dat er 25 mensen of meer bij de plek betrokken zijn (zie figuur 3.4).

Figuur 3.4 Aantal betrokkenen bij het beheer

Figuur 3.4 geeft aan dat er bij de huidige vormen van beheer er geen optimale groepsmaat is, maar dat veel mensen in waarschijnlijk verschillende werkvormen met elkaar een buurtboomgaard beheren en onderhouden. Er zijn maar vijf buurtboomgaarden die met 25 of meer vrijwilligers werken. Deze vijf groepen zijn in het algemeen tevreden met de groepsmaat. In de andere groepen wisselt de mate van tevredenheid met het aantal vrijwilligers alhoewel de meeste groepen neutraal tot tevreden zijn over de groepsmaat.

Figuur 3.5 Tevredenheid met de grootte van de vrijwilligersgroep

Er lijken wel mogelijkheden te zijn om buurtbewoners te betrekken bij buurtboomgaarden. In een klein onderzoek in Arnhem over fruit en noten in perken en plantsoenen, geven veel mensen aan dat zijn geïnteresseerd zijn. In kader 1 staat hier meer informatie over.

Kader 1 - Fruit en noten in het openbaar groen

In oktober 2018 is een groep studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein naar de Innovate Experience Arnhem geweest. Op deze beurs hebben zij in totaal 112 enquêtes afgenomen waarmee beursbezoekers werden gevraagd naar of zij weten of er bij hun in de buurt fruit of noten groeien en of zij de vruchten hiervan gebruiken.

104 van deze 112 geënquêteerden vinden het een leuk of een goed idee als er bij hun in de buurt fruit en/of noten groeien, waarvan ze zelf mogen oogsten. Bijna een kwart (25 personen) gaf een toelichting waarom zij dit dachten: van deze subgroep noemde een kwart (6 personen) een duidelijke plantgerichte en ecologische pluspunt van fruit en noten in het openbaar groen: ze hadden een duidelijk beeld bij het type bomen dat er geplant zou kunnen worden, meer bomen in de stad was positief, het is goed voor insecten en andere dieren.

De meeste respondenten (16 personen) noemden vooral sociale voordelen: goed voor de jeugd, goed voor bewustwording en kennis over herkomst van voedsel, meer contact met de natuur, meer consumptie van fruit. Niet iedereen was enthousiast, alhoewel deze groep met 4 antwoorden ver in de minderheid was. Ze noemden echter wel bezwaren die reëel zijn: men is bang voor rotzooi in de straat en (persoonlijke) schade door vallend fruit of noten. De iets meer dan de helft (56 van 112) van het aantal geënquêteerden had ook daadwerkelijk fruit en/of noten in de eigen buurt groeien, waar iedereen bij kon. De andere helft had dit niet of wist het niet. Een deel van de respondenten wist ook dat er een buurtboomgaard of vergelijkbaar initiatief bij hun in de buurt was. De mensen bij wie fruit en/of noten in de buurt of in een buurtboomgaard groeien wisten gezamenlijk 24 soorten te benoemen die op deze plekken voorkwamen, met appels, walnoten en peren als de top 3.

Ondanks dat het fruit en noten openbaar toegankelijk zijn, maakt lang niet iedereen hier gebruik van, ongeveer de helft van het aantal mensen dat weet of het mag, plukt ook daadwerkelijk zelf. Appels zijn favoriet bij deze groep. De mensen die geen gebruik maken van dit fruit, is gevraagd om wat voor redenen zij wel gebruik zouden maken van deze mogelijkheden. Een kwart van de mensen aan wie deze vraag is voorgelegd, blijft niet geïnteresseerd om zelf te plukken. Eén persoon noemt gemakzucht als oorzaak, verder worden weinig redenen gegeven. Voor de mensen die wel geïnteresseerd zouden zijn, is goed beheer van belang, net als aanbod van diverse soorten fruit, samen met informatie over het fruit/de noten zoals wat er groeit, wanneer het rijp is en wat je er mee kan doen.

Van de mensen die geen fruit/noten in de buurt hadden groeien, was het grootste deel (46 van 50 personen) wel geïnteresseerd om deze te plukken als ze daartoe de kans zouden krijgen. Gezien de eerdere antwoorden, dat maar de helft van de mensen dit daadwerkelijk doet, kan het gebeuren dat dit enthousiasme niet stand houdt als er daadwerkelijk fruit en/of noten aangeplant zijn.

Het fruit en de noten in de buurt worden voornamelijk door de gemeente beheerd (bij 42% van de geïnterviewden die fruit en/of noten in de buurt hadden), een enkele keer in samenwerking met vrijwilligers. Beheer door een groepje vrijwilligers, soms in samenwerking met de gemeente werd door 19% van deze groep genoemd. Een aantal geënquêteerden geeft aan dat zij dit niet weten of het fruit/de noten beheerd worden, terwijl ze er dan wel van uit gaan dat het geplukt mag worden, bijvoorbeeld omdat het langs de openbare weg staat. Zelf zijn de respondenten maar in een beperkt aantal gevallen bij het beheer betrokken.

Door de respondenten genoemde fruitsoorten in hun woonomgeving

appels	41%
walnoten	29%
peren	27%
kastanjes	16%
hazelnoten	14%
noten	13%
bramen	11%
kersen	8%
pruimen	8%
bessen	6%
beukenootjes	3%
framboos	3%
boomgaardfruit	2%
fruitbomen	2%
sierappels	2%
steenvruchten	2%
veel fruit	2%
zelfpluktuin met van alles	2%

NB: mensen konden meerdere soorten noemen, vandaar dat het percentage optelt tot meer dan 100%

Conclusie

Fruit en noten in het openbaar groen kunnen een gewaardeerde toevoeging zijn voor een buurt, alhoewel niet iedereen hierin geïnteresseerd is. De sociale kant van fruit en noten in het openbaar groen, zoals het aan de kinderen kunnen laten zien hoe fruit groeit, speelt een grotere rol dan bijvoorbeeld beschikbare hoeveelheden te oogsten fruit en noten. Een aansprekend assortiment, met een goede informatievoorziening hierover, samen met een goed beheer, al dan niet in samenspraak met vrijwilligersgroepen, zijn de belangrijkste punten om fruit en noten in de openbare ruimte op te kunnen nemen.

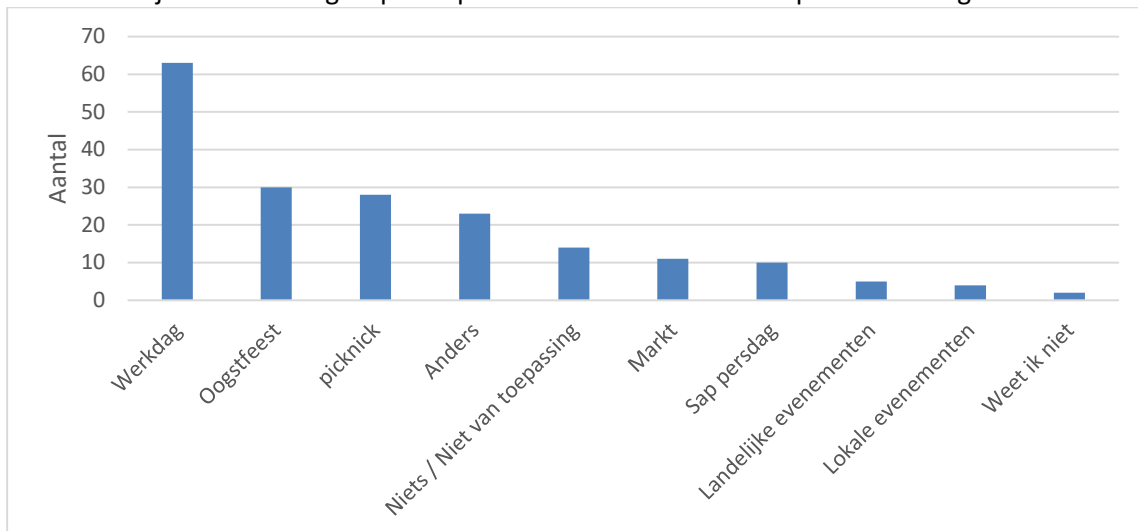

3.3 Draagvlak

Draagvlak in de buurt waar de boomgaard is gelegen, is van belang voor het voortbestaan hiervan. De respondenten organiseren diverse activiteiten om bezoekers uit te nodigen, en communiceren hierover via verschillende media. We nemen aan dat deze activiteiten leiden tot een betere lokale zichtbaarheid wat resulteert in meer draagvlak in de buurt.

Activiteiten

De onderzochte boomgaarden organiseren verschillende activiteiten (zie figuur 3.5), maar de werkdag is veruit het meest populair. Dit kan liggen aan het feit dat dit voor zowel de bezoekers/deelnemers als voor de beheerders van de boomgaard zelf iets oplevert. Oogstdagen en picknicks zijn ook populair. Deze vragen vooral inzet van de direct betrokkenen bij de boomgaard en zijn er meer op gericht om de bezoekers te informeren en een leuke dag te geven. Hiermee zal je een andere groep aanspreken dan de mensen die op een werkdag af komen.

Figuur 3.5 Georganiseerde activiteiten

De respondenten hadden ook de mogelijkheid om zelf om zelf aan te geven wat voor activiteiten er nog meer georganiseerd worden in hun boomgaard. Dit resulteert in een lijst met niet-standaard activiteiten, die minder te maken hebben met het directe werk dat nodig is voor het onderhoud en beheer van een boomgaard, zie tabel 3.1

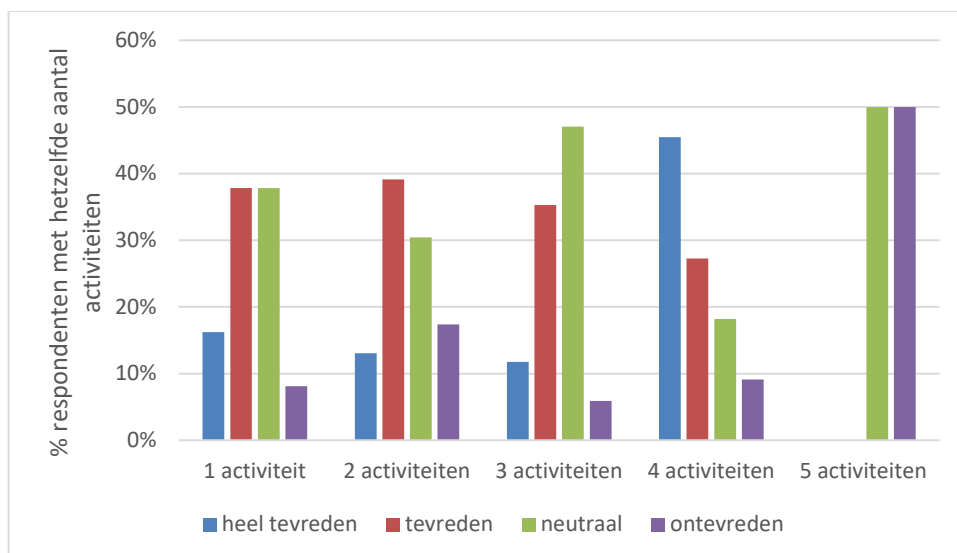
Niet-standaardactiviteiten in de boomgaard	
Bezinning / meditatie	Paaseieren zoeken
Feestdag (bloesemfeest, midzomerfeest)	Pilates
Educatie	Rondleidingen
Theater / optredens	Schrijven
BBQ	Verkoop fruit in de kasteelwinkel

Tabel 3.1 niet-standaardactiviteiten in de boomgaard

Bovenstaand overzicht geeft aan dat er meer mogelijk is dan enkel de boomgaard openstellen voor de fruit-gerelateerde activiteiten die al snel met een buurtboomgaard worden geassocieerd. Een bijkomend voordeel hiervan is dat een breder publiek kennis maakt met de boomgaard, waarmee een breder draagvlak kan wordt verkregen.

Aan de respondenten is gevraagd om aan te geven hoe tevreden ze waren met de draagvlak bij buurtbewoners, wat vervolgens gerelateerd is aan het aantal georganiseerde activiteiten per buurtboomgaard. Uit figuur 3.6 valt op te maken dat van de boomgaardbeheerders die één tot drie activiteiten organiseren, ongeveer de helft tevreden tot heel tevreden is met het draagvlak.

Opvallend is dat de groep die vier activiteiten organiseert veel vaker aangeeft dat ze heel tevreden zijn met het draagvlak. Meer dat vier activiteiten organiseren lijkt op basis van figuur 3.6 afbreuk te doen aan het draagvlak van de buurtboomgaard, de mate van tevredenheid met het draagvlak zakt naar neutraal tot ontevreden. Hierbij moet wel vermeld worden dat dit slechts 2 respondenten betreft, dus deze uitslag is weinig betrouwbaar.

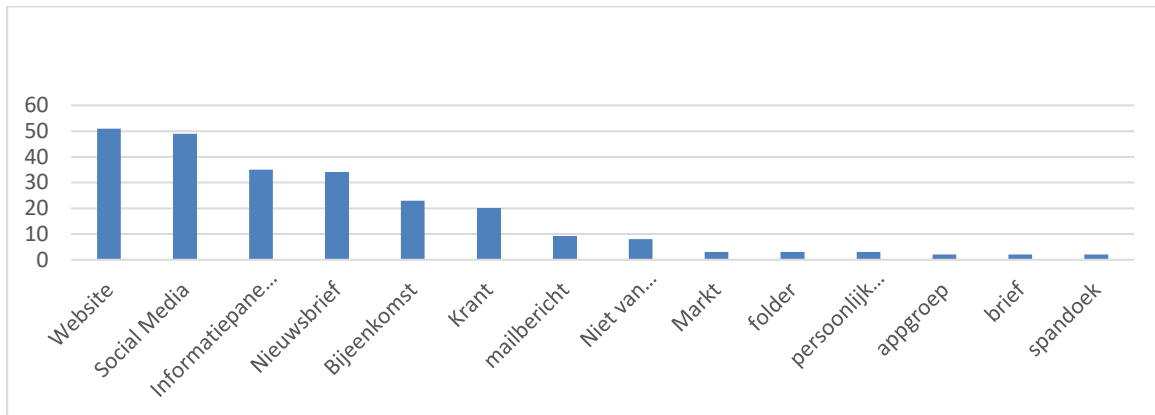

Figuur 3.6 Mate van tevredenheid met het draagvlak in de buurt, in vergelijking met van het aantal georganiseerde activiteiten per buurtboomgaard

Communicatie

Voor communicatie zijn veel middelen beschikbaar. De buurtboomgaarden zetten gezamenlijk een breed palet in, zoals te zie is in figuur 3.7. De website en social media zijn de twee meest belangrijke kanalen waarmee de plekken in het voetlicht worden gezet. Daar blijft het niet bij, andere mogelijkheden worden ook gebruikt. De informatiepanelen of borden ter plekke bewijzen ook hun diensten, net als regelmatige nieuwsbrieven. Het algemene beeld is dat de gebruikte communicatiekanalen divers zijn, dat geïnteresseerden en betrokkenen op verschillende manieren bereikt kunnen worden.

Wat hier niet zichtbaar in is, is de mond-op-mond reclame die kan ontstaan wanneer een plek duidelijker zichtbaar aanwezig is bij omwonenden en geïnteresseerden.

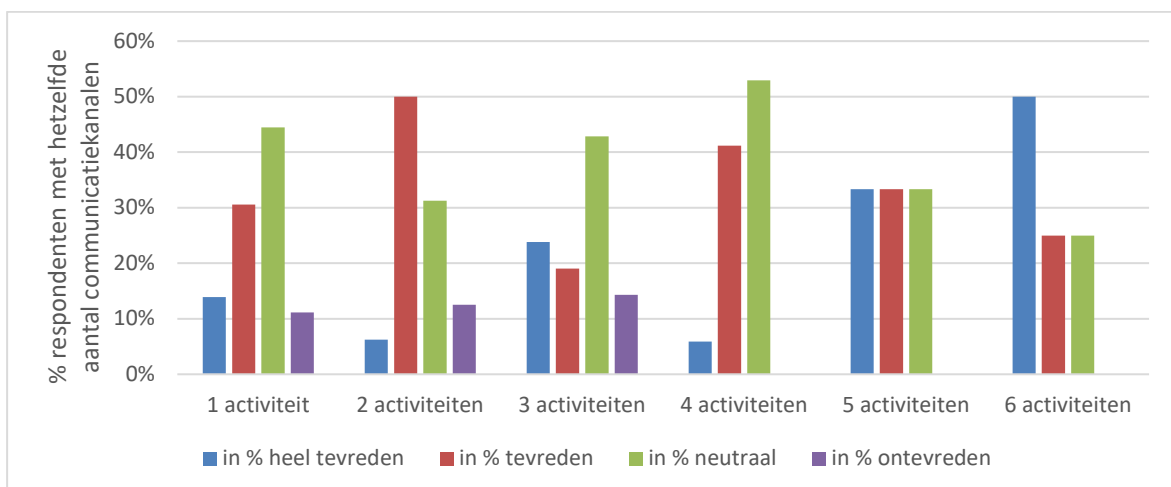
Figuur 3.7 Communicatiekanalen gebruikt door de buurtboomgaarden

De grootste groep van de buurtboomgaarden bedient zich van één manier van communiceren, alhoewel er ook veel boomgaarden zijn die meerdere kanalen gebruiken, zoals te zien is in tabel 3.2

Aantal gebruikte communicatiekanalen	Aantal buurtboomgaarden
1 kanaal	28
2 kanalen	16
3 kanalen	21
4 kanalen	17
5 kanalen	6
6 kanalen	4

Tabel 3.2 Aantal gebruikte communicatiekanalen

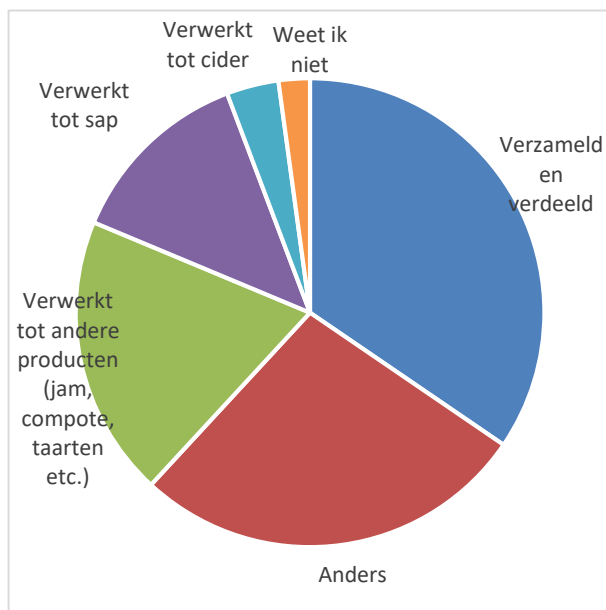
Onafhankelijk van het aantal gebruikte communicatiekanalen per groep, zijn de meeste respondenten tevreden tot zeer tevreden met het draagvlak dat ze hebben. De uitschieter naar boven is het hoge draagvlak dat de buurtboomgaarden met zes communicatiekanalen zeggen te hebben, alhoewel dat een kleine groep is, waardoor de resultaten minder betrouwbaar zijn.

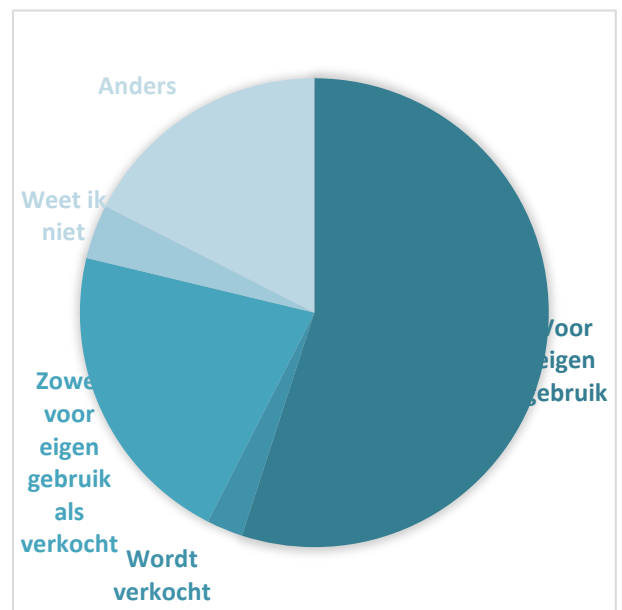
Figuur 3.8 Mate van tevredenheid met het draagvlak in de buurt, in vergelijking met het aantal gebruikte communicatiekanalen

3.4 Oogst

De respondenten zijn verschillende vragen gesteld over de oogst van de fruit- en notenbomen. De eerste vraag luidt: Wat wordt er gedaan met de oogst? De meesten respondenten geven aan dat er actief iets met de oogst gedaan wordt: een deel wordt verzameld en verdeeld zonder dat het verwerkt wordt. Een ander deel wordt verwerkt tot sap, cider of andere producten zoals jam en compote. Op een aantal plekken kunnen bezoekers en voorbijgangers zelf wat van de oogst plukken of rapen. (zie figuur 3.9a en b).

Figuur 3.9a Wat wordt er met de oogst gedaan

Figuur 3.9b Voor wie is de oogst?

Er is hierin weinig verschil tussen jonge boomgaarden en boomgaarden die volgens de omschrijving van de respondenten bestaan uit oudere bomen (en naar verwachting meer productieve) bomen. Ook gaven mensen aan dat hun plek met fruit- en notenbomen niet veel oogst produceert. Meestal doordat de bomen nog te jong zijn, maar ook als gevolg van vraatschade van vogels. Daar waar de bomen nog jong zijn, is te verwachten dat in de toekomst de hoeveelheid oogst wel toeneemt. De tweede vraag die hiermee samen hangt, is voor wie de geoogste en eventueel verwerkte producten zijn. Het blijkt dat het meeste ófwel voor eigen gebruik is, ófwel wordt verkocht, waarbij eigen gebruik de overhand heeft. (zie figuur 9a en 9b). Bijna de helft van de respondenten gaf aan dat de oogst voor de betrokkenen zelf is. Een enkeling verkoopt alle oogst en een vijfde geeft aan dat de oogst zowel voor eigen gebruik is als voor de verkoop. Een zesde geeft aan dat de bomen nog geen vruchten dragen en dat er nog geen oogst is. De categorie anders geeft aan dat de oogst voor iedereen vrij te plukken is, ook voor mensen die niet actief betrokken zijn bij de plek. Gezien het feit dat veel van de opbrengst voor eigen gebruik van de betrokkenen is, geeft aan dat buurtboomgaarden qua productie weinig toevoegen aan de lokale voedselvoorziening. Dit klopt met het feit dat de productie een van de minder belangrijke redenen was om te starten met het

initiatief. Dit kan veranderen als de initiatieven langer bestaan en de gaarden ouder worden. De nu nog jonge bomen zullen in de toekomst meer gaan produceren.

Meer/efficiënter oogsten zal logischerwijze alleen gebeuren wanneer een goede opbrengst daadwerkelijk een belangrijk doel is voor de boomgaard en de betrokkenen de mogelijkheid hebben om deze oogstwerkzaamheden te organiseren op het moment dat het ook daadwerkelijk kan en moet gebeuren.

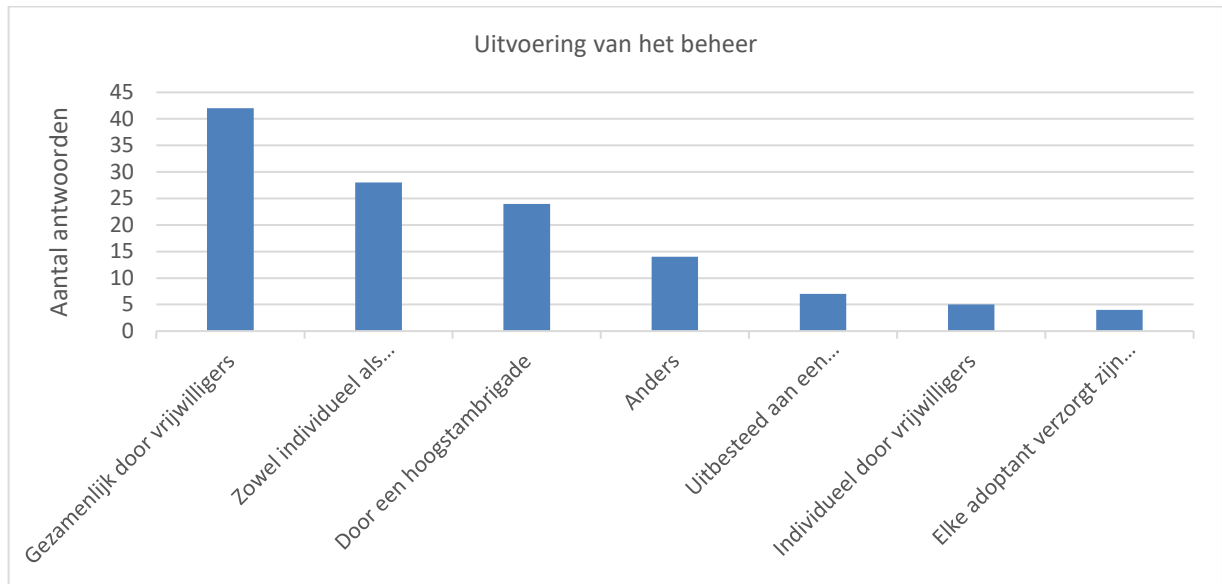
We moeten nu constateren dat deze boomgaarden niet voor de maximale oogst gaan en daarmee dus niet substantieel bijdragen aan een regionale voedselproductie. De andere doelen, zoals genoemd bijdragen aan landschap en biodiversiteit (zie par. 3.1) zijn belangrijker.

3.5 Beheer

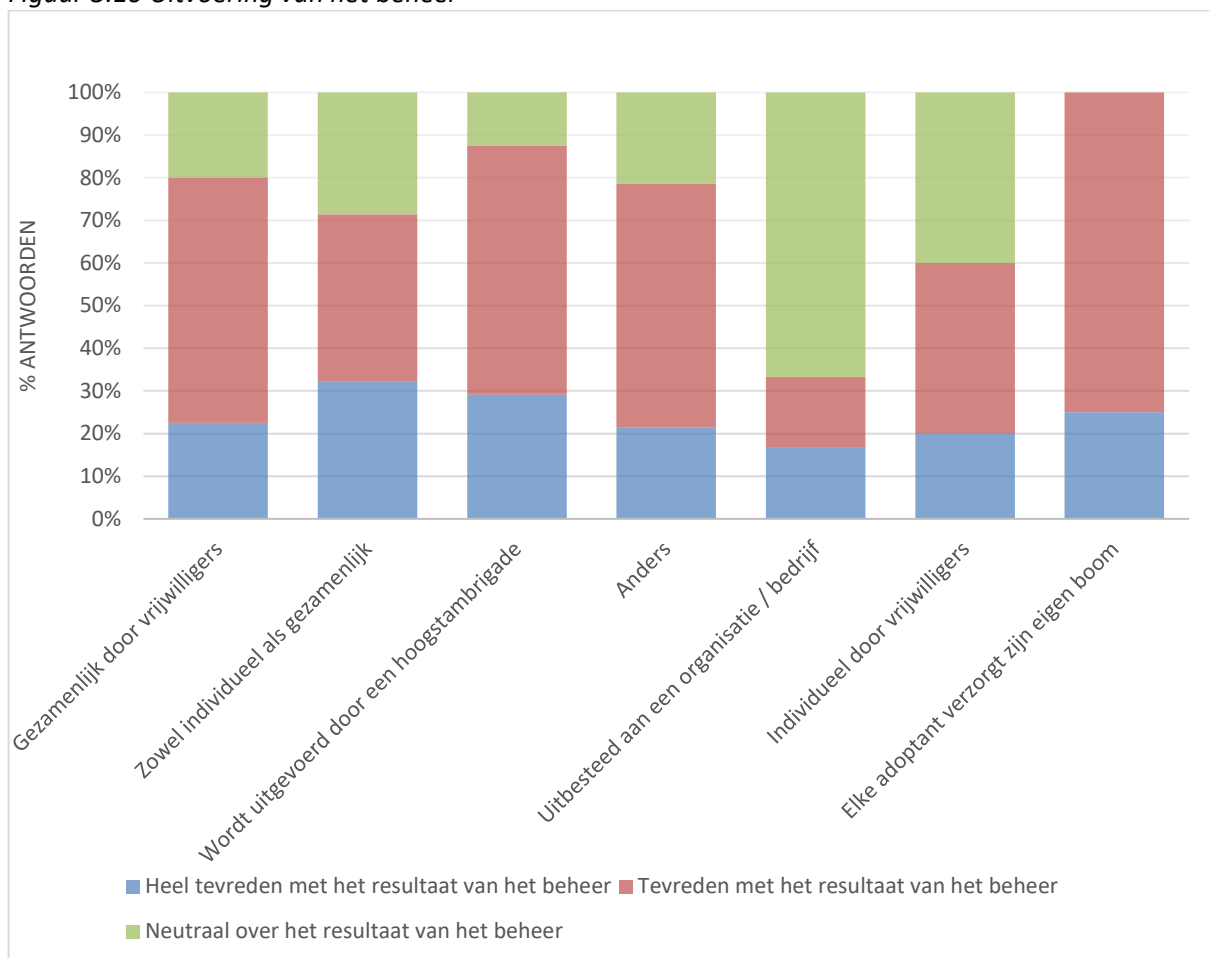
Op de meeste plekken met fruit- en notenbomen wordt het beheerwerk gezamenlijk door vrijwilligers uitgevoerd (zie figuur 3.10). Ook de combinatie van individuele vrijwilligers en gezamenlijk als groep komt veel voor. Ten slotte wordt ook een groot deel van de plekken beheerd door boomstambrigades. Deze laatste zijn vaak ook vrijwilligers, maar niet specifiek verbonden aan de boomgaarden waar de respondenten van het onderzoek bij betrokken zijn.

De respondenten zijn in het algemeen tevreden over het resultaat van het beheer van de boomgaard, met weinig uitschieters naar boven of naar beneden. Een deel staat er neutraal tegenover en slechts een enkeling is ontevreden of heel ontevreden. De manier waarop het beheerswerk wordt uitgevoerd, maakt dus veelal niet zo veel uit voor de kwaliteit hiervan in de ogen van de beheerders.

Wat opvalt, is dat men over beheersvormen die het meest gekozen zijn, zoals beheer gezamenlijk door vrijwilligers of in combinatie met individueel beheer, verhoudingsgewijs het meest tevreden is (figuur 3.11). Men is het minst positief over het beheer dat is uitbesteedt aan een bedrijf. Dat pleit er voor om het beheer van de buurtboomgaard zo veel mogelijk in eigen hand te houden, dus bij de groep met betrokken vrijwilligers. Dit is aan de ene kant soms lastig te organiseren omdat er weinig direct betrokkenen zijn, maar afhankelijk van de hoeveelheid geïnteresseerde buurtbewoners, is het ook mogelijk om met een kleine groep mensen activiteiten te organiseren zoals werkdagen. Hiermee kan men een groter aantal mensen en dus werkracht mobiliseren voor de grotere klussen.

Figuur 3.10 Uitvoering van het beheer

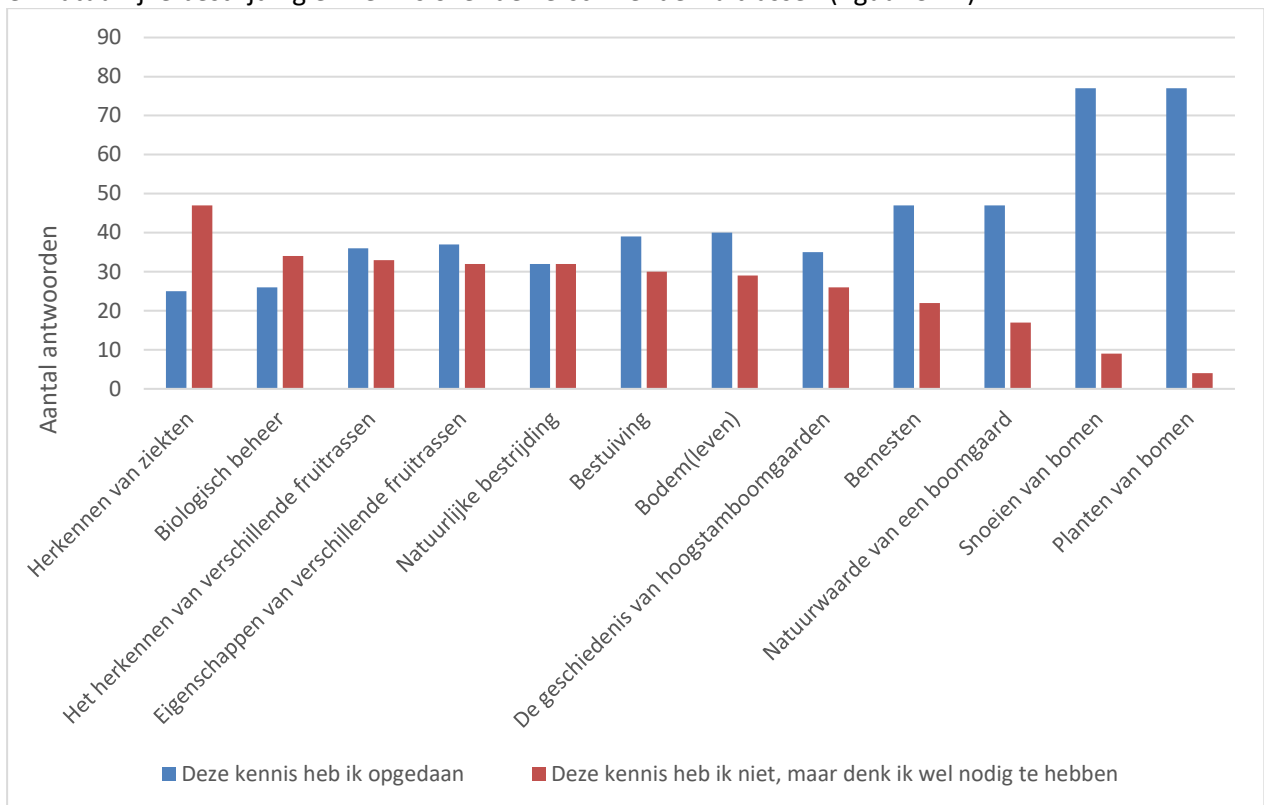

Figuur 3.11 Uitvoer van het beheer vs. tevredenheid hiermee

3.6 Kennis

Het feit dat de meeste initiatieven met nieuwe aanplant starten, kan je terugzien in de opgedane kennis. Veel respondenten geven aan dat ze zowel het planten als het snoeien van bomen inmiddels hebben geleerd. Kennis over de natuurwaarde en de bemesting scoren ook redelijk. Waarschijnlijk heeft men hierover het gevoel dat ze redelijk weten wat ze aan het doen zijn, aangezien dit ook de thema's zijn waarover men geen nieuwe kennis nodig denkt te hebben. De gevoelde gaten in de kennis van de respondenten zitten of het gebied van herkenning van ziekten, het biologische beheer en natuurlijke bestrijding en kennis over de verschillende fruitrassen (figuur 3.12).

Figuur 3.12 Opgedane en ontbrekende maar noodzakelijke kennis

Respondenten konden ook in een open vraag aangeven over welke andere onderwerpen ze behoefte hadden aan kennis. Genoemd zijn de thema's in tabel 3.2 (in willekeurige volgorde):

Overige kennisbehoefte

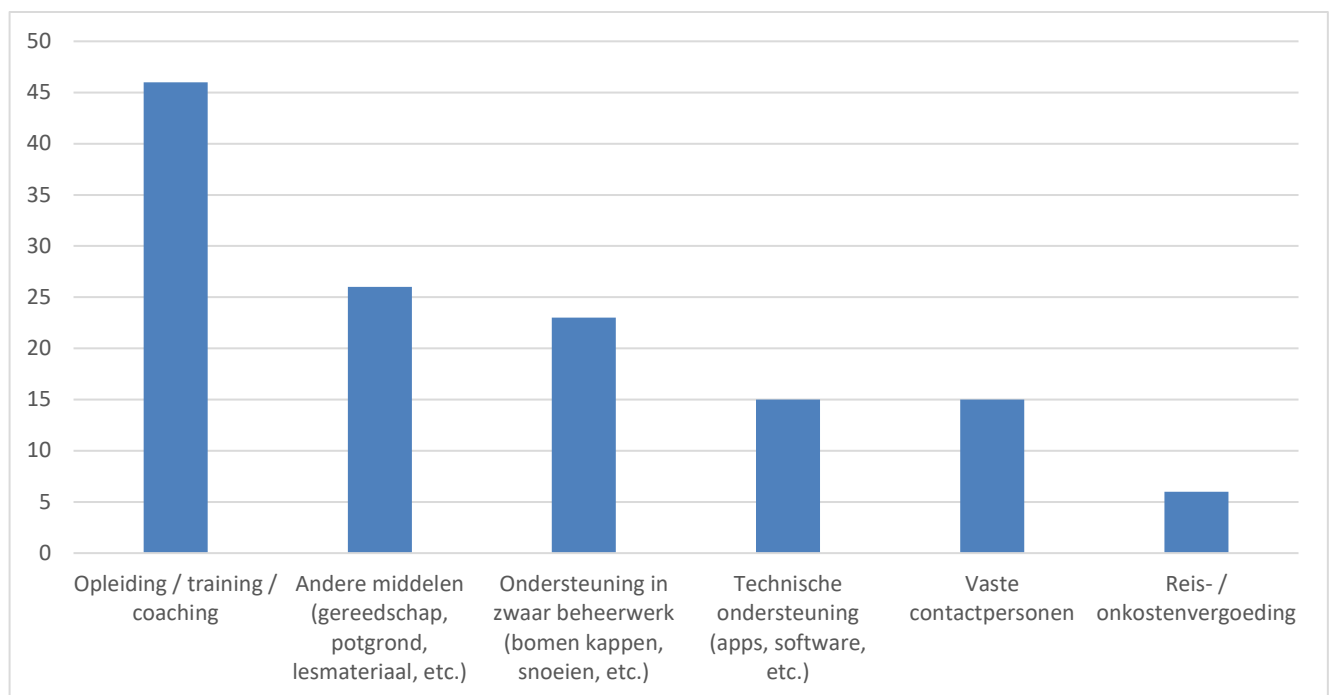
Mogelijkheden om de kwaliteit van de grond te verbeteren
 Slijpen en onderhouden van gereedschappen
 Enten van fruitbomen
 Verwerkingsmogelijkheden van fruit en distributie in de omgeving
 Meer natuurwaarden aanbrengen in de boomgaard d.m.v. ecologisch beheer
 Lesgeven
 Betrekken van mensen bij de boomgaard

Bestrijding van halsbandparkieten

Tabel 3.2 Overige kennisbehoeftes aangegeven door respondenten

Wat te zien aan dit lijstje, is dat er behalve technische kennis, ook een andere onderwerpen worden genoemd, zoals lesgeven, en het betrekken van mensen bij de boomgaard. Het zou de moeite waard zijn om daar meer op in te gaan in een vervolg.

We hebben de respondenten gevraagd aan welke vormen van ondersteuning voor het beheer ze het meest behoefte hebben. Verreweg de meesten gaven aan voornamelijk opleiding / training / coaching nodig te hebben. Kortom, de verschillende vormen van kennis vergaren worden ook genoemd als belangrijkste ondersteuningsbehoefte. Verder werden beschikbaar stellen van middelen en ondersteuning bij zwaar beheerwerk genoemd (zie figuur 3.13).

Figuur 3.13 Behoeftes aan ondersteuning bij beheer

Ook hier konden mensen andere vormen van ondersteuning noemen. Daar is tabel 3.3 (in willekeurige volgorde) uitgekomen:

Overige behoefte aan ondersteuning

Meer vrijwilligers voor onderhoudstaken
 Ophalen van gemaaid gras
 Snoeicursus
 Belangstelling van de gemeente
 Handhaving hondenbeleid van de gemeente

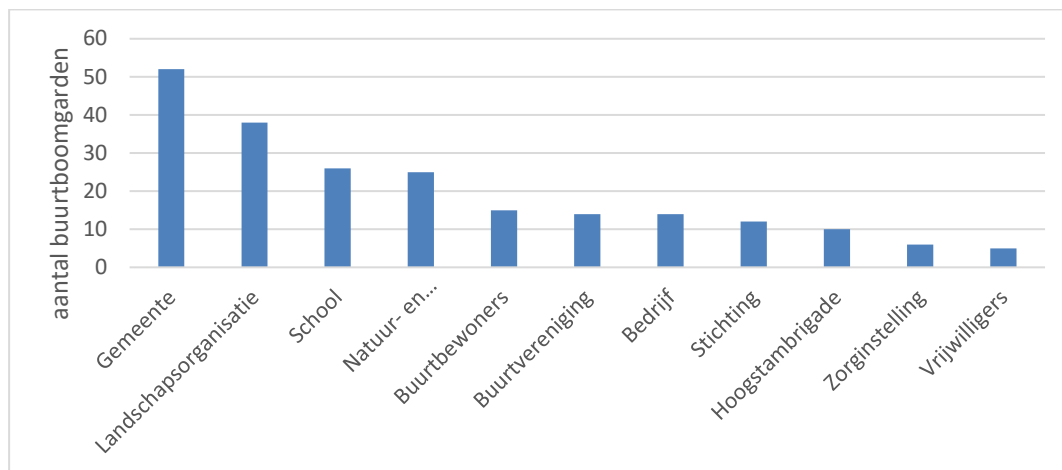

Bij hoge bomen is het niet meer mogelijk om met ladders te werken. hulp van boomverzorgers is nodig
 Samenwerking tussen boomgaarden, inhuren van professionals voor aantal klussen
 Opruimen van snoeiafval (maar dit gebeurt al in samenspraak met gemeente)
 Natuurlijke ziektebestrijdingsmiddelen
 Lesavond door SLZ voor behoud en vernieuwing
 Betaalbare beheer experten groep in de regio voor de openbare en gemeentelijke voedselbos projecten

Tabel 3.3 Overige behoefte aan ondersteuning

3.7 Samenwerken

De meeste buurtboomgaardgroepen werken samen met één tot drie andere partijen. In de meeste gevallen zijn dat gemeentes, landschapsorganisaties, scholen en natuur- en milieuoorganisaties (figuur 3.14 en tabel 3.4)

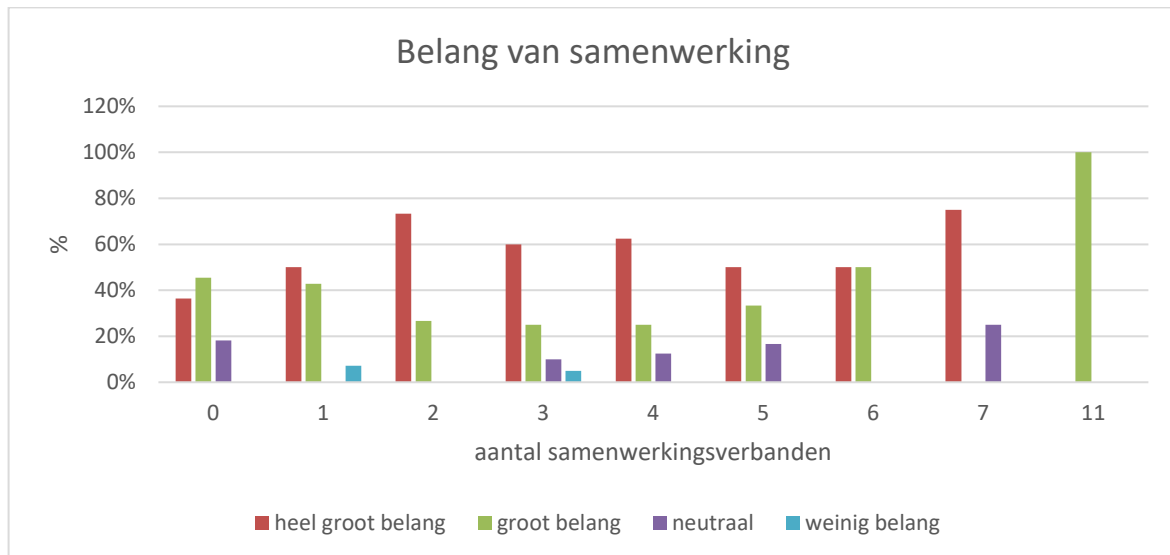

Figuur 3.14 Samenwerkingsverbanden van buurtboomgaarden met andere groeperingen

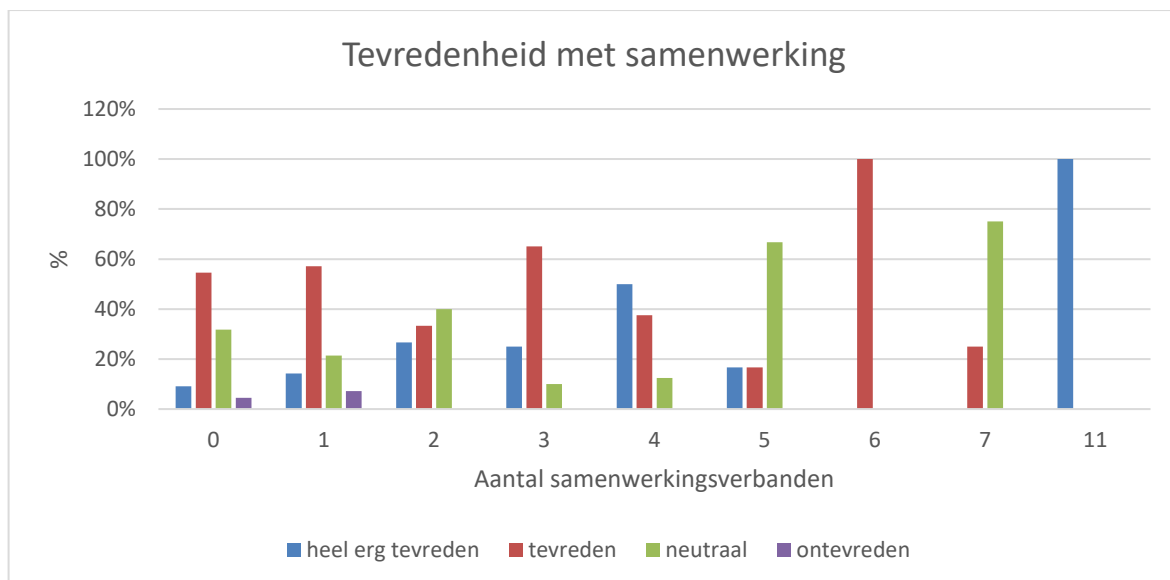
aantal samenwerkingsverbanden per boomgaard	aantal boomgaarden
0	22
1	14
2	15
3	20
4	8
5	6
6	2
7	4
11	1

Tabel 3.4 Aantal samenwerkingsverbanden vs. het aantal buurtboomgaarden

De mate van samenwerking geeft aan hoe stevig een buurtboomgaard is aangehaakt bij andere organisaties en initiatieven. Het belang dat de respondenten hieraan hecht en de tevredenheid over geeft aan of deze samenwerkingen geslaagd zijn en of er een optimum aan samenwerkingsverbanden is wat werkbaar is voor een buurtboomgaard.

Figuur 3.15 Het belang van samenwerking en de verschillen tussen groepen met meer en minder samenwerkingsverbanden

Figuur 3.16 De tevredenheid over de samenwerking en de verschillen tussen groepen met meer en minder samenwerkingsverbanden

Uit figuur 3.15 kan je aflezen dat voor alle groepen de samenwerking met andere organisaties van belang is, redelijk onafhankelijk van het aantal samenwerkingsverbanden dat ze zijn aangegaan. De tevredenheid over de samenwerking lijkt wat af te nemen bij groepen die meer dan 4 samenwerkingsverbanden kennen met andere organisaties (figuur 3.16).

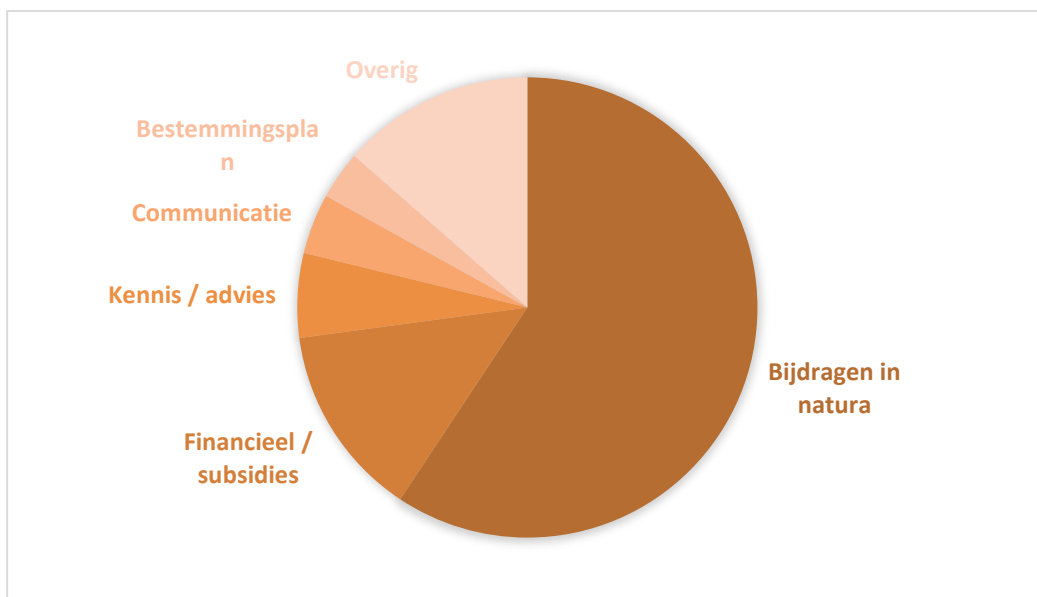
3.8 Rol gemeente

Aan de respondenten die hebben aangegeven dat de gemeente een rol speelt op de locatie van de buurtboomgaard, zijn enkele vragen gesteld over de rol van de gemeenten. In totaal zijn dit 76 respondenten. Vervolgens is door middel van open vragen gevraagd naar de positieve bijdragen van hun gemeente en of er nog tips zijn voor hun gemeente. Uiteindelijk hebben 71 van de 76 respondenten positieve bijdragen ingevuld en 36 van de 76 respondenten hebben tips gegeven.

Positieve bijdragen van de gemeenten

Op de vraag naar welke positieve manier de gemeente positief bijdraagt aan het langdurige beheer van de plek met fruit- en notenbomen, is een grote variatie aan antwoorden gegeven die deels geclusterd kunnen worden, figuur 3.15 en tabel #.

Een bijdrage in natura is het meest genoemd, naast financiële ondersteuning. Daarnaast zijn kennis / advies, communicatie en het vastleggen in het bestemmingsplan onderwerpen die meerdere keren zijn genoemd.

Figuur 3.15 Genoemde positieve bijdragen van de gemeentes

- Bijdrage in natura

De meeste positieve bijdragen van de gemeenten zijn bijdragen in natura. Hieronder vallen; maaien, beschikbaar stellen van grond, beheer / onderhoud, afvoeren snoeiafval, aanplant (waaronder het

schenken van bomen), beschikbaar stellen van grondstoffen / materiaal, ondersteuning bij zware werkzaamheden en bijdragen in voorzieningen zoals bankjes en informatieborden.

- Financieel / subsidies

Veel respondenten noemen financiën in algemene zin, maar een aantal respondenten geven ook aan dat het gaat om financiële ondersteuning bij de inrichting, voor een cursus, voor activiteiten of gewoon financiering om kosten te vergoeden.

- Kennis / advies

De gemeente wordt door meerdere respondenten als bron van kennis genoemd, of als een plek / persoon waar advies gewonnen kan worden. Daarnaast geven een aantal respondenten aan dat hun gemeente in positieve zin heeft bijgedragen door experts in te huren of onderzoek naar fruitrassen te faciliteren.

- Communicatie

Contact met de gemeente wordt belangrijk gevonden. In praktische zin, dat ze goed bereikbaar zijn en dat er een vast aanspreekpunt is, maar ook dat de gemeente belangstelling toont en dat in- en samenspraak mogelijk is. Ook vinden een aantal respondenten het fijn dat er waardering wordt getoond. Naast de directe communicatie met de gemeente, gaven ook een aantal respondenten aan dat de gemeente ze in contact heeft gebracht met een landschap / milieuorganisatie.

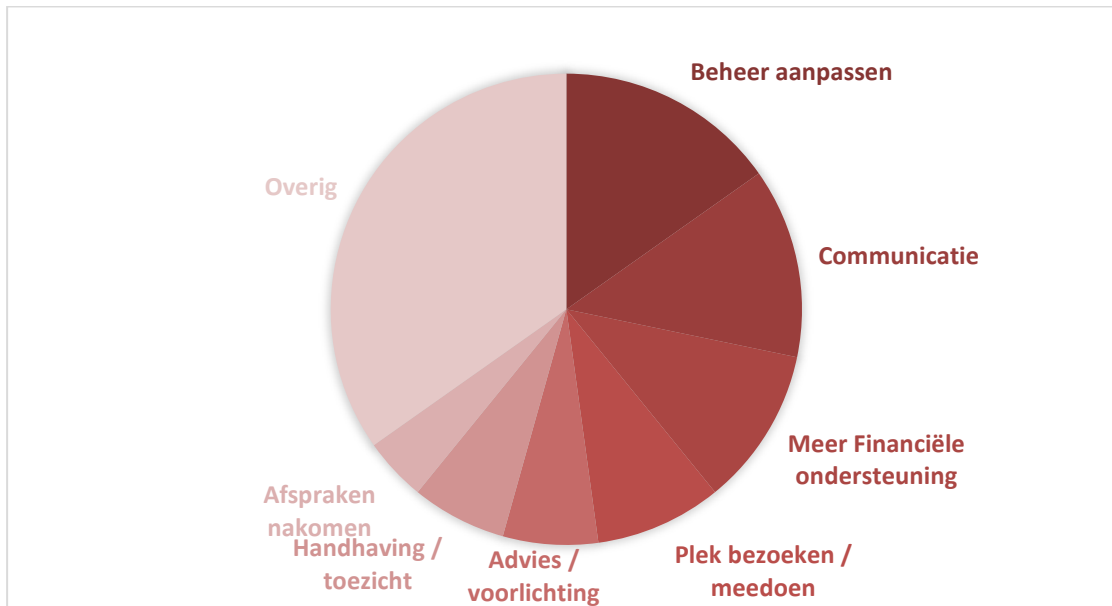
- Bestemmingsplan

Respondenten geven aan dat gemeenten een positieve bijdrage leveren door het bestemmingsplan op de plek met fruit- en notenbomen niet te wijzigen, of door de deelnemers van het burgerinitiatief inspraak te laten hebben.

Tips voor de gemeenten

Na de vraag naar de positieve bijdrage, is in de enquête ook gevraagd naar tip voor de gemeente, hoe de gemeente beter kan bijdragen aan het langdurige beheer van de plek. De meeste genoemde onderwerpen zijn: Beheer aanpassen (als de gemeente de boomgaard beheert), communicatie, meer financiële ondersteuning, de plek bezoeken / meedoen, advies / voorlichting, handhaving / toezicht en afspraken nakomen.

De tips die genoemd zijn, zijn heel divers en de behoeftes zullen dus ook per boomgaard verschillen.

Figuur 3.16 Tips voor de gemeentes

Tip: ander beheer

Het gedeelte van het beheer van de buurtboomgaard dat door een gemeente wordt uitgevoerd, kan vaak beter aangepast worden aan de situatie ter plekke in de buurtboomgaard en wat de beheerders/vrijwilligers zelf willen en kunnen doen. In een aantal gevallen kan de gemeente het beheer intensiveren door bijvoorbeeld regelmatig maaien, intensiever onderhoud en het opruimen van snoeiafval. In andere gevallen gaat het om meer specialistisch gemeentelijk beheer, zoals het aanpassen van het maaibeheer zodat de onderstammen niet beschadigd worden en het beter opleiden voor ecologisch beheer van de medewerkers van stadsbeheer. Eén respondent vond echter dat de gemeente beter alle beheer over kan dragen aan het burgerinitiatief.

Tip: communicatie

Na het beheer aanpassen wordt communicatie het meest genoemd als tip voor de gemeente. Aan de ene kant willen mensen meer kunnen overleggen met de gemeente over aanpassingen van het groen in en rondom de plek en overleggen welke fruitbomen op welke plek aangeplant kunnen worden. Aan de andere kant hebben burgers behoefte aan een vast aanspreekpunt.

Tip: meer financiële ondersteuning

De meeste respondenten die dit punt aandragen geven aan in algemene zin meer financiële bijdrage te willen. Eén persoon heeft specifiek aangegeven subsidie te willen voor gereedschap en natuurlijke bestrijdingsmiddelen.

Tip: plek bezoeken / zichtbaar aanwezig zijn

Verschillende respondenten hebben aangegeven dat ze het leuk zouden vinden als er iemand van de gemeente een keer komt kijken op de plek met fruit- en notenbomen. Niet alleen op een oogstfeest, maar ook wanneer er gewerkt wordt en dan zouden ze het ook leuk vinden als deze persoon van de

gemeente meedoet. Je kan hiervan zeggen dat de beheerders graag gezien willen worden door de gemeente en daarmee wellicht ook gewaardeerd worden voor hun bijdrage aan het onderhoud van de plek.

Tip: advies / voorlichting

De antwoorden binnen dit cluster zijn behoorlijk gebiedspecifiek. Zo wil een respondent advies over het wel of niet kappen van bomen en struiken. Een andere respondent wil hulp bij de duurzame ecologische inrichting van een oever en de laatste wil voorlichting over oude rassen.

Tip: Handhaving / toezicht

Respondenten geven aan dat ze toezicht willen op vandalisme, dat er voorkomen wordt dat individuen alle oogst toe-eigenen en dat er een hondenuitlaatbeleid komt.

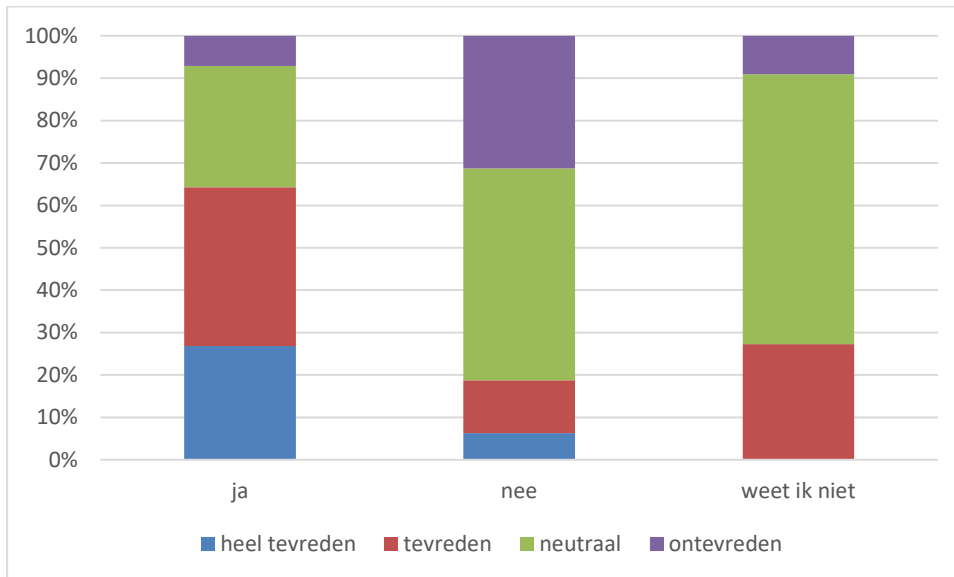
Tip: afspraken nakomen

Voor de respondenten is het belangrijk dat de gemeente hun afspraken na komen, zij willen graag weten waar zij aan toe zijn.

Wat je kan zien aan de tips voor de gemeentes, is dat fysieke vormen van ondersteuning, zoals het aanpassen van het beheer en handhaving en toezicht, niet de enige bijdrage zijn die de gemeente kan leveren. Deze bijdragen in natura worden wel heel erg als positief gezien, maar zijn niet de enige belangrijks tip en als positief ervaren bijdrage. Andere als positief ervaren bijdrages van de gemeente, gaan in op het contact dat een buurtboomgaard met een gemeente kan hebben, het gaat over communicatie, over het laten zien van betrokkenheid van de gemeente bij een locatie door zichtbare aanwezigheid, en over het nakomen van afspraken door de gemeente. De antwoorden bij de tip over advies en voorlichting liggen in het verlengde van de eerder genoemde kennishiaten bij de beheerders.

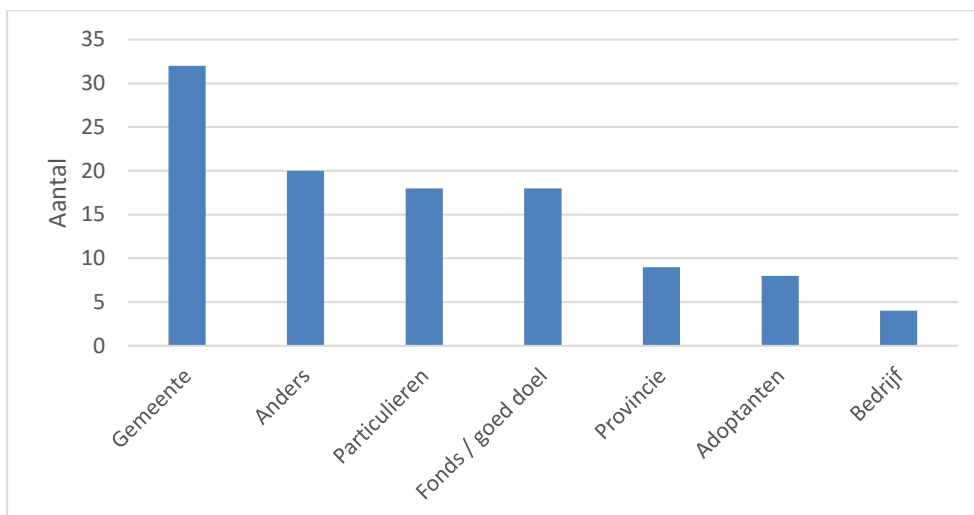
3.9 Budget

Het nieuw aanplanten van een boomgaard is relatief duur doordat bomen en ander materiaal gekocht moeten worden en eventuele arbeid betaald moet worden. Na het aanplanten zijn de kosten beperkt tot onderhoud en snoei. Als deze werkzaamheden door vrijwilligers gedaan worden, kan een buurtboomgaard zelfs zonder of met heel weinig financiële middelen draaien. Dit blijkt ook uit de antwoorden die gegeven zijn op de vraag of de buurtboomgaard budget beschikbaar had. Van de respondenten die iets over het budget zeggen, geeft 21% aan dat zij geen budget ter beschikking hebben. In deze groep is het percentage respondenten dat zegt ontevreden te zijn met het budget, groter dan bij de buurtboomgaarden die wel budget hebben. Desondanks is er ook een behoorlijk gedeelte van de groep zonder budget (39%) hier tevreden tot heel tevreden over (zie figuur 3.18). Meerdere groepen geven in extra opmerkingen aan dat ze zich inderdaad redden zonder budget, bijvoorbeeld doordat ze in het verleden wel budget hadden voor de aanschaf van materiaal, maar voornamelijk doordat de gemeente taken op zich neemt, zoals het maaiwerk.

Figuur 3.18 Tevredenheid met het beschikbare budget

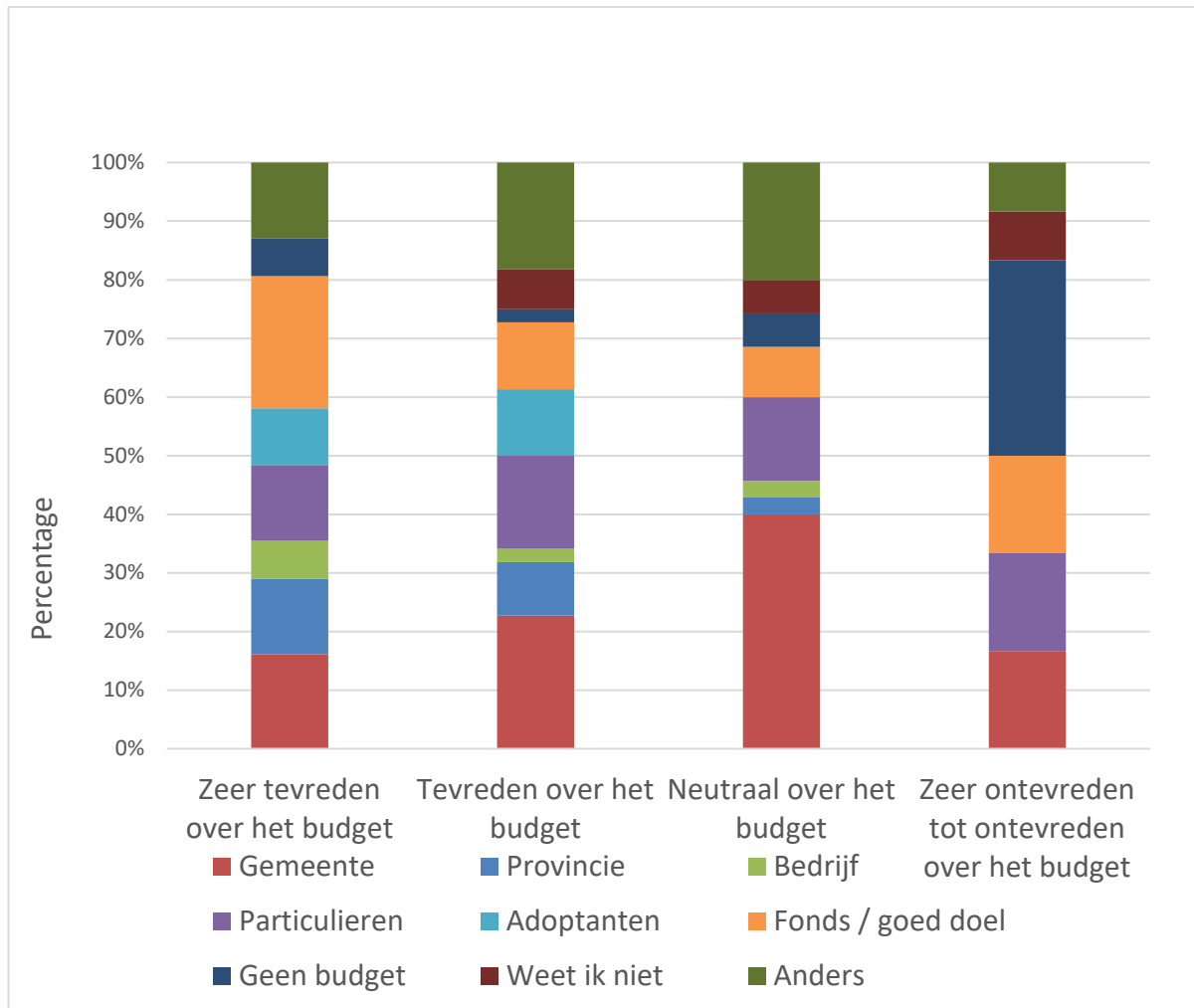
De gemeente blijkt de grootste financier te zijn, gevolgd door particulieren en fondsen / goede doelen. Ook vinden de respondenten geld bij organisaties zoals provincies, landschapsbeheerorganisaties en natuurbeheerorganisaties. Andere bronnen zijn bedrijven, kerken en adoptanten. De verkoop van het geoogste fruit en producten die gemaakt worden van het fruit levert voor de boomgaarden ook een inkomen op. De bronnen van financiering zijn dus heel divers.

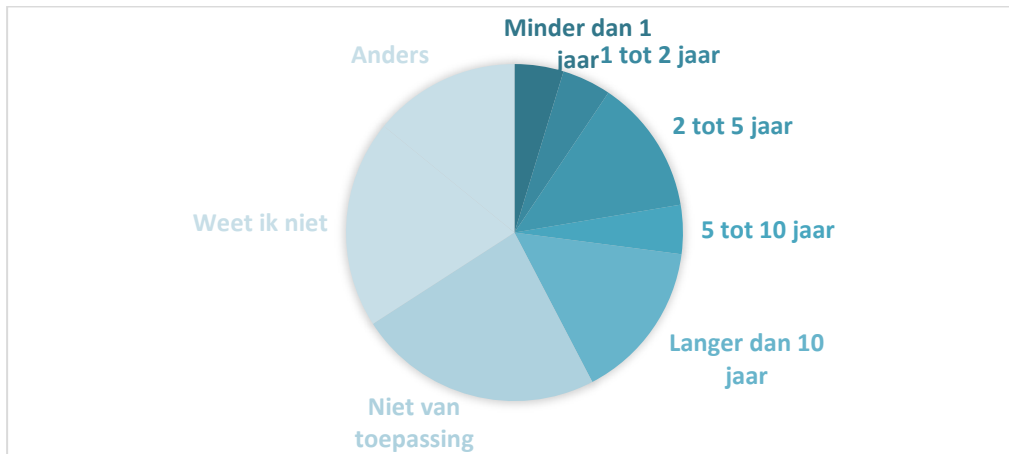
Figuur 3.17 Herkomst budget voor onderhoud

In figuur 3.19 zijn twee variabelen tegenover elkaar gezet: de bron van het budget en de tevredenheid met het budget. De respondenten die tevreden zijn met het budget hebben meer variatie aan bronnen van het budget. Hun lagere afhankelijkheid van één enkele bron zorgt wellicht

voor meer zekerheid aan inkomen. Vooral de provincies en het bedrijfsleven wordt meer gevonden door de respondenten die tevreden zijn met het budget.

Figuur 3.19 Bron van budget ten opzichte van de tevredenheid met het budget

Figuur 3.20 Hoe lang is het budget beschikbaar?

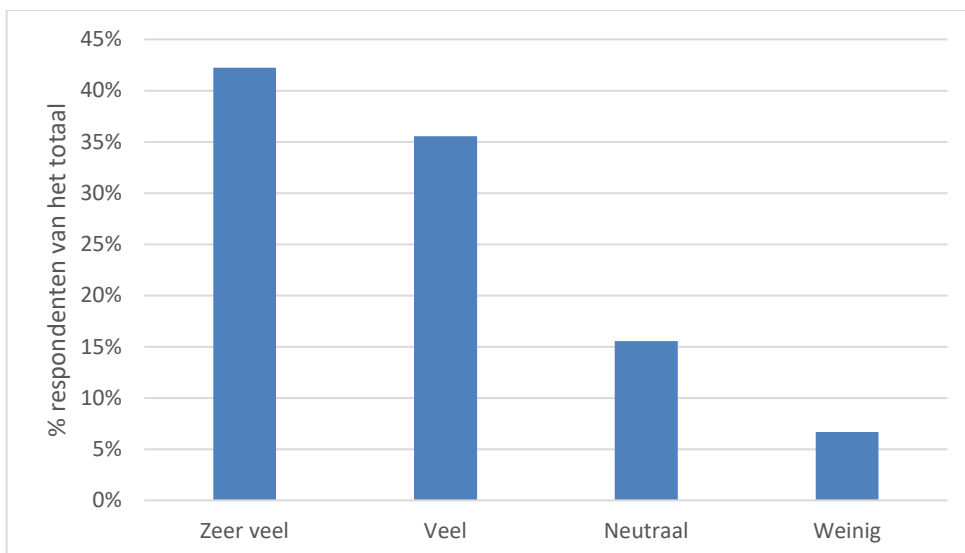
Ook is gevraagd naar hoe lang het genoemde budget beschikbaar is, zoals te zien in figuur 3.20. Een opvallend grote groep geeft aan dat zij dit niet weten. Vermoedelijk zijn niet alle respondenten betrokken bij het financiële beheer, maar waarschijnlijk is het ook in veel gevallen onzeker hoe lang een groep aanspraak kan maken op financiën. Van de respondenten die deze vraag wel konden beantwoorden geeft de grootste groep aan voor langer dan 10 jaar budget te hebben. Gezien het feit dat gemeentes en andere geldschieten zich zelden voor langere periodes vastleggen op subsidies en andere bijdragen, is dit vermoedelijk een combinatie van het budget in de afgelopen jaren en het toegezegde budget voor de komende periode. Een tweede groep geeft aan dat er een budget beschikbaar is voor een periode van twee tot vijf jaar, wat meer overeenkomt met huidige subsidiestromen.

4. Een blik op de toekomst

4.1 Vertrouwen in de toekomst

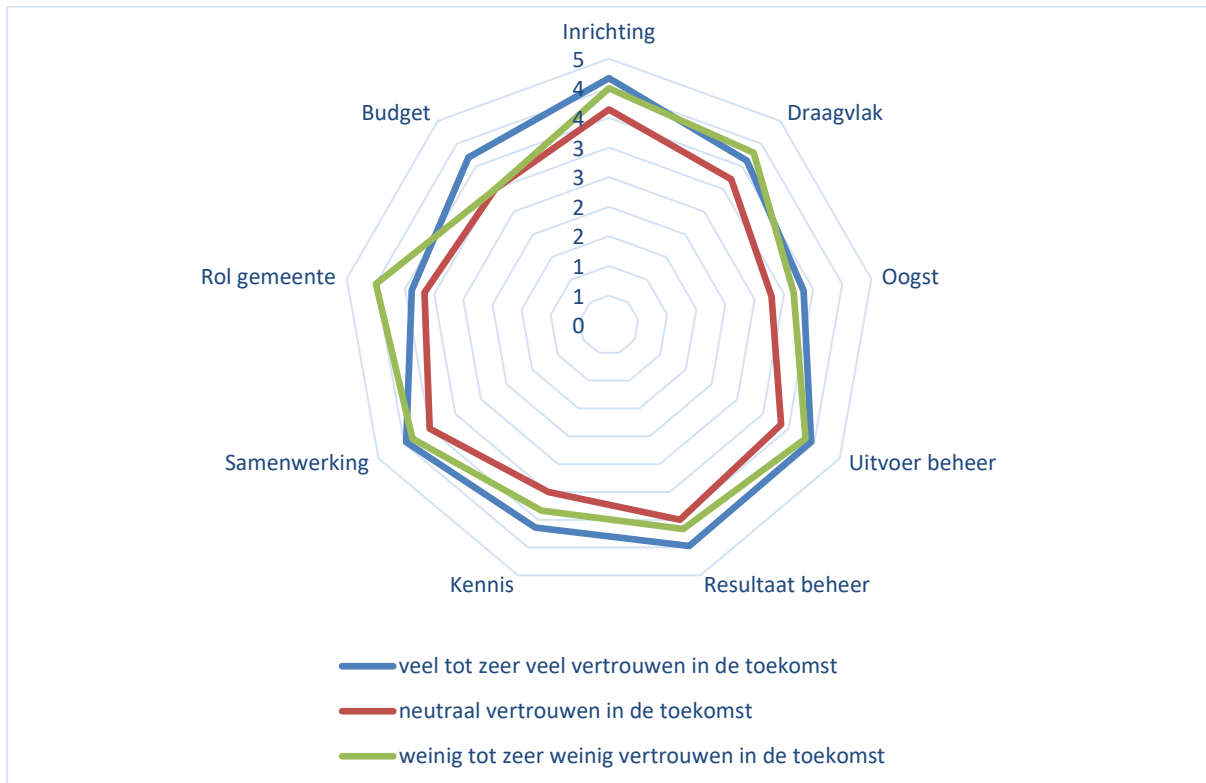
De verschillende factoren die in het voorgaande beschreven zijn, dragen allemaal bij aan het proces van “place-keeping”, dus aan het voortbestaan van een specifieke locatie/buurtboomgaard. De tijdshorizon die in het onderzoek genomen is om het voortbestaan te definiëren, is vijf jaar. Kort genoeg voor respondenten om hier met enige zekerheid een voorspelling over te doen, lang genoeg om te kunnen spreken van lange(re) termijn vooruitzichten.

Aan de respondenten is gevraagd hoeveel vertrouwen zij er zelf in hebben dat de buurtboomgaard over vijf jaar nog bestaat. Dit is uiteraard een subjectief antwoord, gegeven op basis van de kennis en inschatting die de respondenten zelf konden maken. De antwoorden die de respondenten gaven, waren veelal positief, bijna 80% van de respondenten heeft veel tot zeer veel vertrouwen dat de buurtboomgaard er over vijf jaar nog is.

Figuur 4.1 Het vertrouwen dat de respondenten hebben in dat de buurtboomgaard over vijf jaar nog bestaat

Belangrijke bijdrages aan het voortbestaan van de boomgaard, zijn in ieder geval de betrokkenheid, de samenwerking en het beheer van de boomgaard (figuur 4.2). Er lijken kleine verschillen te zijn in het belang dat men aan deze onderwerpen geeft naar mate men meer of minder vertrouwen heeft in het voortbestaan, maar de verschillen zijn minimaal. Wat opvalt, is dat de groep weinig tot zeer weinig vertrouwen het hoogst scoort op tevredenheid over de rol van de gemeente. Dit is echter een kleine groep van zes respondenten die wellicht heel heldere en duidelijke afspraken met de gemeente heeft. Immers, communicatie met de gemeente wordt als een belangrijk punt gezien zoals uit de tips voor de gemeente blijkt.

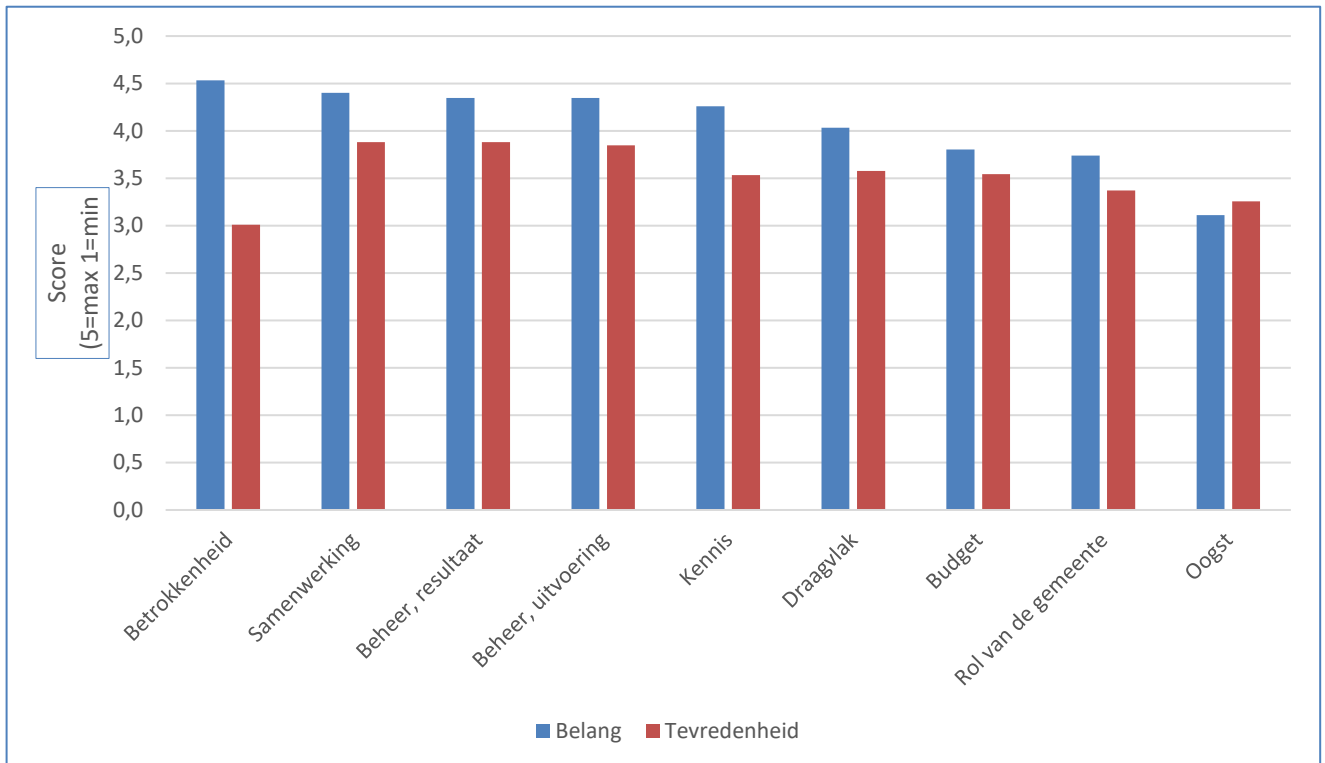

Figuur 4.2 Teverdenheid over de verschillende elementen, opgesplitst naar het vertrouwen in de toekomst

Een zorgpunt voor het voortbestaan, is dat het er op lijkt dat betrokkenheid van buurtbewoners als een van de meest belangrijke factoren wordt gezien voor het voortbestaan, maar dat de invullers van de enquête hier het minst tevreden over zijn, zie figuur 4.3.

De verschillende eerder genoemde thema's van place-keeping (inrichting, betrokkenheid, draagvlak, oogst, beheer, kennis, samenwerking, rol van de gemeente en het budget) dragen bij aan het voortbestaan van de buurtboomgaard. Het belang van deze verschillende thema's zoals dat door de respondenten wordt ervaren is echter niet altijd even groot. De respondenten hechten het grootste belang aan betrokkenheid bij de boomgaard, maar de tevredenheid hierover is lager dan over andere thema's. De oogst is voor de beheerders het minst belangrijke onderdeel van de boomgaard. Dit sluit aan bij de eerdere constatering dat de boomgaarden in het algemeen vanuit andere motieven zoals landschap en biodiversiteit zijn gestart en minder tot niet vanuit het idee om veel oogst te produceren.

Men is het meest tevreden over de samenwerking en het beheer van de boomgaard, welke ook als belangrijke factoren worden gezien voor het voortbestaan van de boomgaard.

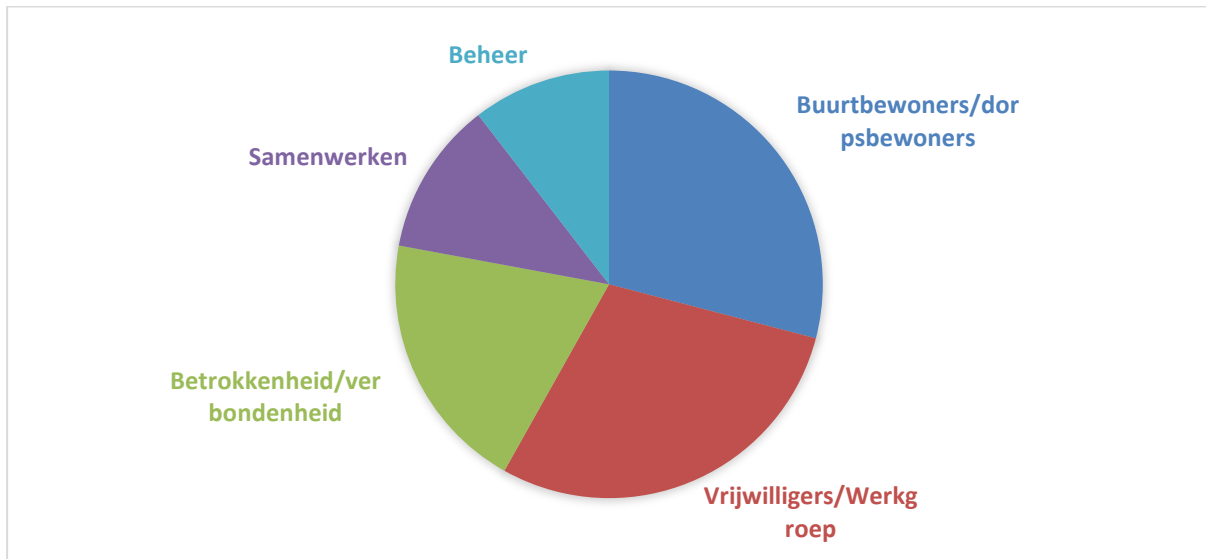

Figuur 4.3 De verschillende thema's van place-keeping: het belang hiervan en de tevredenheid hierover

4.2 Succesfactoren voor het voortbestaan van de plek

Op de (open) vraag naar de grootste succesfactor voor het voortbestaan van de buurtboomgaard waar men bij betrokken is, is een grote variatie aan antwoorden gegeven. Een aantal van deze antwoorden zijn thematisch geclusterd. De meest genoemde onderwerpen zijn: buurtbewoners / vrijwilligers, betrokkenheid, enthousiasme, samenwerken, beheer, de gemeente, gezamenlijkheid, inzet, draagvlak, eigenaar en natuur / landschapsorganisatie.

Wat opvalt bij deze succesfactoren, is dat ze veel gaan over de zogenoemde 'zachte waarden' en niet over concrete kennis zoals nodig is in het dagelijks beheer. Dit laatste wordt wel als een succesfactor gezien, maar staat niet op de eerste plaats. Dit contrasteert met de kennis waarvan respondenten zeggen dat ze deze nodig hebben voor het beheer van de boomgaard, waarin vooral technische zaken naar voren lijken te komen, alhoewel dit ook aan het feit kan liggen dat in de vraagstelling meer aandacht aan technische kennis is besteedt dan aan bijvoorbeeld organisatorische kennis. Bij de antwoorden op de open vragen is wel genoemd dat men behoefte heeft aan kennis over hoe meer mensen te betrekken bij de boomgaard. Een andere reden dat dit bij de kennisbehoefte minder sterk naar voren kan komen, is dat men onderschat hoe dergelijke processen werken en onderschat op welke manier men betrokkenheid kan organiseren.

Figuur 4.4 Meest belangrijke succesfactoren

Buurtbewoners

De opmerkingen die de respondenten gemaakt hebben over de buurtbewoners, geven aan dat het draagvlak in de buurt en het enthousiasme van de buurtbewoners over de buurtboomgaard van groot belang is voor het voortbestaan.

In veel gevallen zijn de buurtbewoners ook de vrijwilligers, maar soms komen vrijwilligers ook van andere plekken, meestal in de vorm van een hoogstambrigade. In een aantal gevallen gaat het bij de buurtbewoners vooral om dat het draagvlak voor de plek met fruit- en notenbomen hoog is onder de buurtbewoners.

Vrijwilligers

Enthousiaste vrijwilligers zijn cruciaal voor het onderhoud en beheer van een buurtboomgaard. Wel maken enkele respondenten opmerkingen over de vergrijzing van het vrijwilligersbestand. Dit komt ook terug bij de knelpunten die worden genoemd. Dit is een vaker voorkomend issue bij groenvrijwilligers (Walsum, 2019).

Betrokkenheid en verbondenheid

Ook betrokkenheid en enthousiasme zijn belangrijke succesfactoren. Deze worden meestal genoemd in combinatie met de buurtbewoners en vrijwilligers. Een belangrijke eigenschap van de buurtbewoners en vrijwilligers is dus dat ze betrokken en enthousiast zijn. Ook verbondenheid, plezier en een positieve houding zijn erg belangrijk.

Samenwerken

Hier wordt zowel onderlinge samenwerking genoemd tussen de vrijwilligers en buurtbewoners, alsook de samenwerking met andere partijen, zoals natuur- en landschapsorganisaties, gemeenten en de provincie.

- *Gemeente*

Goed samenwerken met de gemeente is ook een succesfactor. Daarnaast wordt het positief ervaren als de gemeente een groene houding heeft, als ambtenaren betrokken zijn bij de plek en als de gemeente meehelpt met o.a. maaien.

- *Eigenaar*

Niet van elke plek met fruit- en notenbomen is de gemeente de eigenaar. Respondenten geven aan dat draagvlak, medewerking en interesse van de eigenaar erg belangrijk is.

- *Natuur / landschapsorganisatie*

Op de plekken met fruit- en notenbomen van een aantal respondenten spelen ook natuur- en landschapsorganisaties een rol. Deze respondenten geven aan het fijn te vinden dat het beheer in handen is van een expert, dat ze ondersteuning krijgen van een organisatie, dat ze goed samenwerken. Eén respondent geeft aan het belangrijk te vinden dat het behoud van de plek is verankerd in beleid en doelstellingen van de betrokken landschapsorganisatie. Een andere respondent vindt de stabiliteit van de betrokken natuurorganisatie erg belangrijk.

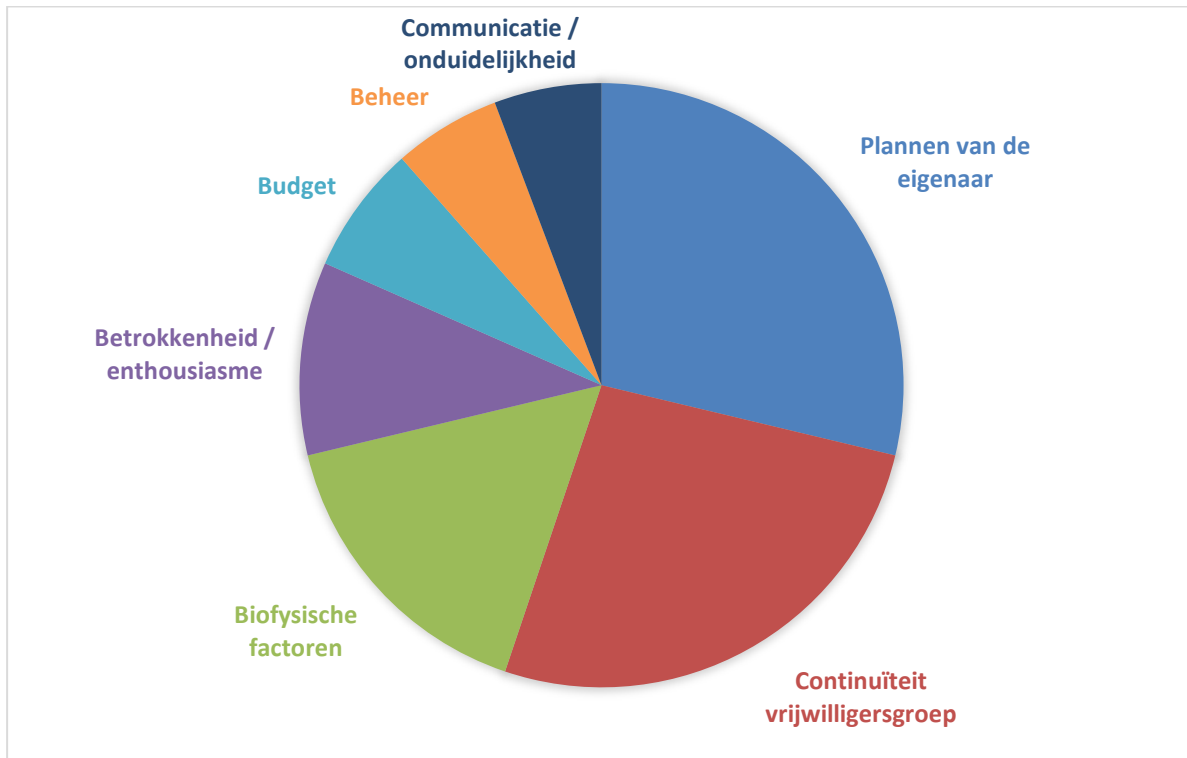
Beheer

Bij het beheer gaat het aan de ene kant over de uitvoer van het beheer door enthousiaste buurtbewoners en vrijwilligers. Aan de andere kant gaat het over de kwaliteit van het beheer; over goed snoeien, controle op ziektes, bemesten, etc.

Eerder in dit document is al gezegd dat men het beheer als een van de thema's ziet die van groot belang zijn. Ook de kennisbehoefte spits zich vooral toe op beheersmatige aspecten van de buurtboomgaarden.

4.3 Knelpunten voor het voortbestaan van de buurtboomgaarden

Er zijn verschillende knelpunten genoemd voor het voortbestaan van de buurtboomgaarden. Twee van de vier grootste knelpunten zijn zaken waar de beheerders van een buurtboomgaard weinig tot geen invloed op hebben: de plannen van de eigenaar en biofysische factoren. Op de twee andere van de vier grootste knelpunten, continuïteit van de vrijwilligers en het betrokkenheid/enthousiasme ten aanzien van de buurtboomgaard, kunnen de beheerders op verschillende manieren wel beïnvloeden.

Figuur 4.5 Meest genoemde knelpunten voor het voortbestaan van de buurtboomgaard

Plannen van de eigenaar

Het meest genoemde knelpunt voor het voortbestaan van de plek is het wijzigen van de plannen van de eigenaar voor de plek met fruit- en notenbomen. Bij de meeste respondenten is de eigenaar de gemeente, er zijn echter ook plekken met een andere eigenaar zoals; provincie, natuurorganisatie, bedrijf en kerk. Andere plannen voor deze plekken met fruit- en notenbomen zijn onder andere het uitbreiden van de infrastructuur en geplande woningbouw.

Continuïteit vrijwilligersgroep

Ook de continuïteit van de vrijwilligersgroepen is een groot knelpunt. Het verloop is vrij groot, voornamelijk door vergrijzing, waarvoor het feit dat driekwart van de respondenten ouder is dan 50, en indicatie is, maar ook door bijvoorbeeld verhuizing van buurtbewoners. Hierdoor dreigen vrijwilligersgroepen uit elkaar te vallen.

Biofysische factoren

Hierbij horen problemen met de bodem, zoals inklinking, bodemkwaliteit, bemesting en verzuring. Maar ook de grondwaterstand, stormschade en klimaatverandering worden genoemd. Daarnaast geven respondenten ook aan problemen te hebben met vraatschade, ziekten en bestuiving. De perceptie van de respondenten is net als hetgeen Knapp *et al.* (2016) hebben geconstateerd, namelijk dat niet zozeer de biofysische factoren de continuïteit van de buurtboomgaard beïnvloeden, maar vooral de sociaal-institutionele factoren. Dat deze wel door de respondenten genoemd zijn, ligt mogelijk aan het feit dat deze biofysische factoren wel heel zichtbaar zijn in de boomgaard.

Betrokkenheid bij en enthousiasme over de buurtboomgaard

Dit knelpunt hangt een deels samen met de continuïteit van de vrijwilligersgroep. Respondenten geven aan dat het moeilijk is vrijwilligers en buurtbewoners betrokken en enthousiast te houden om zich in te zetten voor de plek met fruit- en notenbomen.

Actieve betrokkenheid is een thema dat op meerdere punten naar voren komt: hoe krijg je mensen enthousiast en daadwerkelijk verbonden aan de boomgaard dat zij bereidt zijn hier tijd en energie in te steken op verschillende momenten?

Budget

Budget en geld wordt voornamelijk in algemene zin genoemd. Eén respondent geeft aan onvoldoende geld te hebben voor onderhoud en nieuwe aanplant.

Beheer

Het beheer wordt beïnvloed door de kennis die men hiervan heeft en de mogelijkheden om het werk zelf uit te voeren. Immers, uit de analyse van het beheer blijkt dat men het meest tevreden is over het beheer dat in eigen hand wordt gehouden. Daarmee is er een directe link naar de betrokkenheid van de vrijwilligers en de continuïteit van de vrijwilligersgroep.

Communicatie / onduidelijkheid

Hierbij gaat het voornamelijk over communicatie met de gemeente of de eigenaar dat slecht verloopt. Er heerst vooral onduidelijkheid over de toekomstplannen van de eigenaar voor de plek met fruit- en notenbomen. Ook zijn een aantal respondenten ontevreden over de onderlinge communicatie binnen de vrijwilligersgroep.

5. Tot slot

5.1 Conclusie en discussie

Vertrouwen in de toekomst

Het vertrouwen dat de meeste respondenten in de toekomst van de eigen buurtboomgaard hebben, is groot. Omdat het onderzoek zich enkel heeft gericht op de eigen perceptie en niet is gekeken naar het vertrouwen dat andere stakeholders hebben in het voortbestaan van de buurtboomgaard, is dit een eenzijdig beeld dat misschien onbewust en onbedoeld positiever is dan in werkelijkheid.

De respondenten hebben wel zorgpunten zoals de vergrijzing van het vrijwilligersbestand en de daarmee afnemende actieve betrokkenheid. Dit is echter niet specifiek voor deze boomgaarden, dit is een algemene trend bij vrijwilligers in het groen.

Een zorg is dat de respondenten niet tevreden zijn over de betrokkenheid van anderen bij de buurtboomgaard, terwijl dit wel als een van de belangrijkste factoren voor het voortbestaan wordt gezien. Inzetten op het vergroten van de betrokkenheid van anderen bij de buurtboomgaard is daarmee een grote uitdaging voor de beheerdersgroepen.

Wat is er nodig voor de toekomst

De sociale factoren, het mobiliseren van de omgeving, de eigen leden en de gemeente, zijn belangrijker dan de fysieke factoren voor het voortbestaan van de boomgaard (dit is vergelijkbaar met wat Van der Hoeven en Stobbelaar, 2006; Knapp et al., 2016 vonden voor tuinparken). De boomgaarden zouden allereerst intern daar meer aandacht aan moeten besteden door de eigen organisatie daarop in te richten (commissie extern en PR, openstellingsbeleid, Stobbelaar en Santegoets, 2012) en van daar uit een strategie te ontwikkelen om de buitenwereld meer bij de boomgaard te betrekken. Uiteraard zijn er ook boomgaarden die dit wel goed doen, dit is het algemene beeld dat de boomgaardbeheerders zelf oproepen in de antwoorden die zijn geven. Hierbij kunnen beheersgroepen ook van elkaar leren omdat ze allemaal met hetzelfde probleem zitten, maar veelal ook dezelfde eigenschappen hebben die ze kunnen inzetten om mensen te trekken: aantrekkelijk landschap, werken in de buitenlucht, de producten die van de boomgaard af komen, de ruimte die gebruikt kan worden voor andere activiteiten enz. Hier ligt een taak voor overkoepelende organisaties zoals Landschapsbeheer Nederland, Stichting IJsselboomgaarden en vergelijkbare initiatieven.

Vervolgonderzoek

De theorie van place-keeping, die gaat over de lange termijn betrokkenheid bij een locatie, in dit geval de buurtboomgaard, lijkt zijn waarde te bewijzen. Deze theorie geeft heldere handvatten om iets over de verschillende elementen te zeggen die bijdragen aan het lange-termijn beheer. Er zijn echter twee vervolgstapjes mogelijk die een verdieping kunnen geven op het bestaande onderzoek. Ten eerste komt naar voren dat de beheerders van de boomgaarden aangeven dat de betrokkenheid van andere actoren – omwonenden, beheerorganisaties, gemeenten, enz. – van groot belang is voor het voortbestaan van de boomgaarden. Daarom is een logische vervolgstap te onderzoeken hoe deze actoren zelf tegen de boomgaarden aankijken en hoe het komt dat ze niet meer betrokken zijn. Hiermee kan het beeld dat de beheerders hebben gecomplementeerd worden. Ten tweede is een longitudinale studie aan te bevelen. Dat wil zeggen dat over een jaar of vijf

opnieuw bekeken wordt hoe het de boomgaarden vergaat, of de voorspellingen uitgekomen zijn en waar dit aan ligt. Een dergelijke studie geeft met meer zekerheid zicht op de factoren die nu aangewezen zijn als belangrijk voor place-keeping en of de inschatting van de boomgaardbeheerders klopt.

Regionale voedselvoorziening

Op de vraag of buurtboomgaarden bij kunnen dragen aan de regionale voedselvoorziening is het antwoord “op dit moment niet”. Bestaande buurtboomgaarden zijn niet opgezet en worden niet beheerd met het oog op een hoge productie. Andere doelen zoals landschap en natuurbeheer, het behoud van cultuurhistorie in de vorm van oude fruitrassen en het creëren van een ontmoetingsplek spelen een veel grotere rol voor de betrokken vrijwilligers. De hoeveelheden geoogst product worden vooral door de betrokkenen zelf geconsumeerd of op kleine schaal verwerkt en verkocht. Indien er een rol is voor buurtboomgaarden in de regionale voedselvoorziening, zou in eerste instantie de insteek waarmee het beheer is georganiseerd, moeten veranderen. Pas daarna komen zaken als markttoegang, efficiënt oogsten, verwerking, etc. naar voren als onderwerpen die wel of niet belemmerend zijn.

Rol van de gemeente

De betrokken gemeentes kunnen op een aantal punten anders opereren, maar lijken op één punt na, weinig bij te dragen aan het voortbestaan van de buurtboomgaard. Financiën, heldere communicatie en actief bijdragen aan het beheer van een boomgaard, zoals genoemd in de tips aan de gemeente, lijken wel de belangrijkste punten waarop een gemeente kan acteren in de ogen van de respondenten. Dit wordt echter niet genoemd bij de knelpunten of succesfactoren voor het voortbestaan. Dit schept een beeld van zichzelf reddende vrijwilligersgroepen, die weinig behoefte hebben aan het institutionele kader van de gemeente. Dit wordt wellicht veroorzaakt doordat de gemeente weinig zichtbaar is voor de vrijwilligersgroepen, zichtbaarheid is tenslotte ook genoemd als een van de tips voor de gemeente.

De grote uitzondering wordt gemaakt voor de gemeente als grondeigenaar. De plannen van de eigenaar van de grond wordt genoemd als het grootste knelpunt in het voortbestaan van de buurtboomgaard en de gemeente is in de meeste gevallen de eigenaar van de grond.

Waarden als landschap en biodiversiteit en het creëren van een ontmoetingsplek zijn ook typisch waarden die een gemeente kan omarmen en die een gemeente mogelijk kan maken door bijvoorbeeld een garantie te geven over het langjarig gebruik van een stuk grond voor een initiatief voor een buurtboomgaard.

In een verstedelijkte omgeving, waar minder ruimte is voor een buurtboomgaard, is het wellicht wel mogelijk om fruit uit de openbare ruimte een belangrijker rol te geven. In deze contexten is de potentiële oogst ook niet het eerste waar men aan denkt, maar naar het educatieve aspect en het ‘fun’ gehalte worden wel als pluspunt gezien. Voor een gemeente die iets wil met fruit in de openbare ruimte, is dat ook een aspect waarbij aangehaakt kan worden.

Daarnaast is het de moeite waard om te investeren in kennis over en ervaring met het mobiliseren van draagvlak en betrokkenheid bij buurtboomgaarden en hun vrijwilligers. De gemeente kan hierin een rol op zich nemen, niet zo zeer door het organiseren van cursussen, maar door de beheerders en vrijwilligers de mogelijkheid te geven deze kennis elders op te doen. Aan de andere kant ligt hier ook een oproep naar de beheerders zelf: kijk verder dan de tastbare kennis van ziektes en rassen,

maar denk ook goed na over hoe je het werk organiseert en hoe je daarmee betrokkenheid en vooral continuïteit kan waarborgen.

5.2 Aanbevelingen

Voor partijen die verder willen met het thema buurtboomgaarden en fruit in de openbare ruimte komen de volgende aanbevelingen uit het rapport naar voren:

Voor beheerders van buurtboomgaarden

Voor de continuïteit van de boomgaard de betrokkenheid van de omgeving bijna belangrijker dan het aantrekken van fondsen:

- Zet in de eerste plaats goed in op het vergroten van draagvlak en betrokkenheid bij de mensen die in de buurt wonen van de boomgaard:
 - Kijk bij het inzetten van communicatiekanalen naar de mogelijkheden van meerdere kanalen, zoals lokale kranten, een eigen website en facebook.
 - Organiseer meerdere activiteiten per jaar om het draagvlak in de buurt te vergroten.
- Kijk bij fondsenwerving naar meerdere bronnen en mogelijkheden:
 - Voor specifieke projecten is vaak een eenmalige financiering mogelijk.
 - Kijk ook naar andere mogelijkheden zoals het gebruik van restmateriaal van de gemeente of van een bouwbedrijf voor de aanleg van bijvoorbeeld betegeling etc.

Voor gemeentes

- Zet beleid op beheer en ondersteuning van een buurtboomgaard. Dit zou onder andere de volgende onderdelen kunnen bevatten:
 - Eventuele financiële ondersteuning, hetzij eenmalig, hetzij regelmatig.
 - Handhaving en toezicht op de boomgaard wanneer beheerders afwezig zijn en/of wanneer daar aanleiding toe is.
 - Zorg dat je als gemeente ook persoonlijk aanwezig bent bij voor de buurtboomgaard belangrijke gelegenheden.
- Richting de beheerders is het belangrijk om helder zijn over de termijn waarop een buurtboomgaard kan bestaan, iedereen wil graag weten waar zij aan toe is. Maak afspraken bij voorkeur meerjarig.
- Beheerders van buurtboomgaarden hebben veel behoefte aan tips, ondersteuning en coaching. Maak het mogelijk dat men bijeenkomsten en trainingen kan volgen.
- Uit de genoemde positieve bijdrages komt vooral naar voren dat een bijdrage in natura aan de boomgaard erg gewaardeerd wordt. Ondersteuning kan dus in de vorm van subsidie, maar zaken als maaien, afvoeren van snoeiafval en andere zaken zijn zeker zo belangrijk.
- Omdat de buurtboomgaarden allemaal anders zijn, hebben ze verschillende behoeften. Ga daarom met ze in gesprek over wat de gemeente kan betekenen.

Literatuurlijst

- Burton, M., Smith, H., & Dempsey, N. (2014). *Place-Keeping : Open Space Management in Practice*. New York: Routledge.
- Colinas, J. B., & Manaugh, K. (2018). The socio-environmental impacts of public urban fruit trees: a Montreal case-study. *Urban Forestry & Urban Greening*. doi:10.1016/j.ufug.2018.05.002
- Dempsey, N., & Burton, M. (2012). Defining place-keeping: The long-term management of public spaces. *Urban forestry & Urban Greening*, 11-20. doi:10.106/j.ufug.2011.09.005
- Dempsey, N., & Smith, H. (2014). Understanding place-keeping of open space. In M. Burton, & H. D. Smith, *Place-Keeping: Open Space Management in Practice*. New York: Routledge.
- Dooren, N. van (2019, februari). Het vruchtgebruik van openbaar groen. *Stadswerk magazine*.
- Hoeven, N. van der, D.J. Stobbelaar, 2006. De Meerwaarde van tuinparken. De betekenis van tuinparken in een stedelijke omgeving. Wetenschapswinkel Wageningen Universiteit, Wageningen
- Knapp, L., Veen, E., Renting, H., Wiskerke, J. S., & Groot, J. C. (2016). *Vulnerability Analysis of Urban Agriculture Projects: A Case Study of COmmunity and Entrepreneurial Gardens in the Netherlands and Switzerland*.
- Moens, F., Van der Molen, S., & Steggerda, R. (2011). *Buurtboomgaarden - Inventarisatie Bomenstichting. Totstandkoming, beheer, onderhoud en vruchtgebruik*. Utrecht: Innovatienetwerk.
- provincies, I. n. (sd). Opgehaald van <https://www.landschapsbeheergroningen.nl/projecten/groene-knopen-rode-draden/>
- Rasheed, F. (2018). *Plukstad Culemborg*. Velp: Van Hall Larenstein.
- Stobbelaar, D.J., J. Santegoets, 2012. De blik naar binnen: zorgen voor de interne organisatie. In: D.J. Stobbelaar, Bewoners maken het groen. Landwerk, Wageningen, p. 43 – 51.
- Walsum, S. v. (2019, april 4). Met een defibrillator het bos in: de groenvrijwilligers worden steeds grijs. Reportage vrijwilligerswerk in de natuur. *Volkskrant*.

Bijlage - Enquête Duurzaam beheer van fruit- en notenbomen

Doelgroep

U bent als individuele burgers of burgerorganisatie betrokken bij beheer en/of gebruik van fruit- of notenbomen in de openbare ruimte. Dit kan gaan om een boomgaard, pluktuin of een andere vorm van groen met fruit- of notenbomen. Belangrijk voor deze enquête is dat er fruit- of notenbomen aanwezig zijn op de plek waar u bij betrokken bent. Zowel deelnemers aan een oogstfeest als actieve beheerders of initiatiefnemers worden uitgenodigd deze vragenlijst in te vullen.

Doel van de enquête?

Bijdragen aan duurzaam beheerde fruit- en notenbomen in de openbare ruimte. Via deze enquête willen we een beeld krijgen van de succesfactoren en knelpunten voor het duurzame beheer van fruit- en notenbomen in de openbare ruimte door individuele burgers en burgerorganisaties. Deze enquête is onderdeel van het project [Vruchtgebruik](https://www.groenecoes.nl/nl/coe/show/Vruchtgebruik-fruit-in-de-openbare-ruimte.htm). (Link: <https://www.groenecoes.nl/nl/coe/show/Vruchtgebruik-fruit-in-de-openbare-ruimte.htm>)

Wat doen we met de resultaten?

De resultaten gebruiken we voor het ontwikkelen van een handreiking voor gemeenten en burgerinitiatieven om fruit- en notenbomen in de openbare ruimte duurzaam te beheren. Hiervoor is uw inbreng erg belangrijk.

Kent u andere mensen die zich inzetten voor fruit- en notenbomen in de openbare ruimte? Dan zouden wij het erg op prijs stellen als u deze enquête naar hen door wilt sturen.

Onder de respondenten verloten wij een jonge fruitboom.

De enquête zal ongeveer 15 minuten duren. Bij sommige vragen zijn meerdere antwoorden mogelijk, dit wordt bij de betreffende vragen aangegeven. Uw antwoorden op deze enquête zullen anoniem worden verwerkt.

Alvast bedankt voor het invullen!

Vriendelijke groet,

Projectteam Vruchtgebruik
Hogeschool VHL

Wat is de naam van de plek met fruit- en notenbomen waarbij u betrokken bent? (Heeft het geen naam, antwoord dan met niet van toepassing; bent u bij meerdere plekken betrokken, noem hier dan de plek waar u het meest betrokken bij bent)

<tekstvak>

Wat is het adres van deze plek?

<tekstvak>

Waar ligt de plek ten opzichte van waar u woont?

- In mijn eigen straat / buurt
- Elders in of rondom mijn stad / dorp
- Elders in mijn gemeente
- Elders in Nederland

Wie is de eigenaar van de grond?

- De gemeente
- Een bedrijf
- Een stichting / vereniging
- Een particulier
- Weet ik niet

Is de plek toegankelijk voor publiek?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Hoelang bestaat het initiatief rondom deze plek met noten- en fruitbomen al?

- Minder dan 2 jaar
- 2 tot 10 jaar
- 10 tot 20 jaar
- Langer dan 20 jaar

Welke van onderstaande beschrijvingen zijn van toepassing op de plek met fruit- en notenbomen waar u bij betrokken bent? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Het is een plek met oude fruit- en notenbomen die opnieuw in gebruik is genomen
- ☐ Het is een plek waar recent fruit- en notenbomen zijn aangeplant
- ☐ Het is een boomgaard met alleen fruit- en notenbomen
- ☐ Het is een moestuin/plek met meer eetbaar groen in combinatie met fruit- en notenbomen
- ☐ Het is een enkele fruit- of notenboom

- ☐ Het is een kleine verzameling fruit- of notenbomen
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Welke van onderstaande elementen zijn aanwezig op deze plek? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Heg
- ☐ Houtsingel (een rij bomen met ondergroeïende struiken)
- ☐ Poel / vijver
- ☐ Nestkast
- ☐ Insectenhotel
- ☐ Bijenkast
- ☐ Takkenril (een hoop gestapelde takken)
- ☐ Losgestapeld muurtje
- ☐ Onverhard pad
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Wat is de oppervlakte van de plek met fruit- en notenbomen? (1 hectare is 100x100 meter, ofwel twee voetbalvelden)

- Kleiner dan 0,5 hectare
- 0,5 – 1 hectare
- 1-2 hectare
- Groter dan 2 hectare

Hoeveel fruit- en notenbomen staan er?

- Minder dan 10 bomen
- 10 tot 20 bomen
- 20 tot 50 bomen
- Meer dan 50 bomen

Hoe oud zijn de meeste fruit- en notenbomen?

- Jonger dan 2 jaar
- 2 tot 10 jaar
- 10 tot 20 jaar
- Ouder dan 20 jaar

In hoeverre, denkt u, draagt de inrichting bij aan het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen?

(Draagt heel weinig bij) 1 – 2 – 3 – 4 – 5 (Draagt heel veel bij)

Hoe tevreden bent u met de inrichting van de plek?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Hoe wordt het beheerwerk uitgevoerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Individueel door vrijwilligers
- Gezamenlijk door vrijwilligers (een georganiseerde werkdag)
- Elke adoptant verzorgt zijn eigen boom
- Uitbesteed aan een organisatie / bedrijf
- Wordt uitgevoerd door een hoogstambrigade
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Hoeveel mensen zijn betrokken bij het beheer?

- Minder dan 5 mensen
- 5-10 mensen
- 10-25 mensen
- 25 mensen of meer

Zijn er voldoende mensen betrokken bij het beheer, om het goed uit te kunnen voeren?
(Ruim onvoldoende) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Ruim voldoende)

Hoe belangrijk, denkt u, is deze betrokkenheid voor het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen?
(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met de betrokkenheid bij deze plek?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Wat waren de doelen voor het oprichten / in gebruik nemen van deze plek met fruit- en notenbomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ontmoetingsplek creëren voor mensen in de buurt
- ☐ Vruchten telen / oogsten
- ☐ Het landschap / de omgeving mooi maken
- ☐ Oude fruitrassen behouden
- ☐ Ruimte bieden aan dieren en planten om te leven
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Welke activiteiten worden georganiseerd op deze plek? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Oogstfeest

- ☐ Werkdag
- ☐ Markt
- ☐ Sap persdag
- ☐ Picknick
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Hoe wordt er gecommuniceerd over deze plek? (meerdere antwoorden mogelijk)

Via een:

- ☐ Website
- ☐ Nieuwsbrief
- ☐ Krant
- ☐ Markt
- ☐ Social Media
- ☐ Bijeenkomst
- ☐ Informatiepanelen / informatiebordjes
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Hoeveel draagvlak is er bij buurtbewoners?

(Zeer weinig draagvlak) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Zeer veel draagvlak)

Hoe belangrijk, denkt u, is de draagvlak van buurtbewoners voor het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen?

(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met het draagvlak bij buurtbewoners?

(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Wat wordt er gedaan met de oogst? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Verzameld en verdeeld
- ☐ Verwerkt tot sap
- ☐ Verwerkt tot cider
- ☐ Verwerkt tot andere producten (jam, compote, taarten etc.)
- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Anders, nl:

Is de oogst voor eigen gebruik van de betrokkenen of wordt het verkocht?

- ☐ Voor eigen gebruik
- ☐ Wordt verkocht

- Zowel voor eigen gebruik als verkocht
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Blijven er veel vruchten ongeplukt aan de bomen hangen? (die vervolgens op de grond vallen en daar blijven liggen)

(Heel weinig) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel veel)

Hoe belangrijk is de oogst voor het duurzaam beheren van de fruit- en notenbomen?

(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met de oogst van de fruit- en notenbomen?

(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Welke beheerwerkzaamheden worden er toegepast op deze plek met fruit- en notenbomen?

<tekstvak>

Is er een plan opgesteld voor het beheer?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Wordt de biodiversiteit (plant- en diersoorten) gemonitord op de plek met fruit- en notenbomen?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Hoe belangrijk, denkt u, is het beheer voor het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen?

(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met de uitvoer van het beheer van de plek met fruit- en notenbomen?

(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Hoe tevreden bent u met het resultaat van het beheer van de plek met fruit- en notenbomen?

(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Waar heeft u de kennis vandaan gehaald over het beheer van een boomgaard en/of het snoeien van fruit- en notenbomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Via een beroepsopleiding

- Via gesprekken met een expert
- Uit een boek
- Gezocht op het internet
- Via een cursus van een landschapsbeheerorganisatie
- Via een cursus (niet van een landschapsbeheerorganisatie)
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Geef in de eerste kolom aan over welke van onderstaande onderwerpen u kennis op heeft gedaan. Geef in de tweede kolom aan over welke onderwerpen u nog niet voldoende kennis heeft, maar waarvan u het wel denkt nodig te hebben. (meerdere antwoorden mogelijk)

	Deze kennis heb ik opgedaan	Deze kennis heb ik niet, maar denk ik wel nodig te hebben
Snoeien van bomen		
Planten van bomen		
Eigenschappen van verschillende fruitrassen		
Het herkennen van verschillende fruitrassen		
Bestuiving		
Bodem(leven)		
Bemesten		
Herkennen van ziekten		
Natuurwaarde van een boomgaard		
Natuurlijke bestrijding		
Biologisch beheer		
De geschiedenis van hoogstamboomgaarden		

Ik heb ook behoefte aan kennis over de volgende onderwerpen:
<tekstvak>

Aan welk van deze vormen van ondersteuning voor het beheer zou u het meeste behoefte hebben ?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Opleiding / training / coaching
- ☐ Reis- / onkostenvergoeding
- ☐ Andere middelen (gereedschap, potgrond, lesmateriaal, etc.)
- ☐ Technische ondersteuning (apps, software, etc.)
- ☐ Vaste contactpersonen
- ☐ Ondersteuning in zwaar beheerwerk (bomen kappen, snoeien, etc.)
- ☐ Anders, nl:

Hoe belangrijk, denkt u, is kennis van beheer voor het voortbestaan van de fruit- en notenbomen?
(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met uw kennis van beheer over fruit- en notenbomen?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Onderstaande vraag gaat over verschillende soorten samenwerking. Geef hieronder aan

- bij wat voor groep u zelf hoort (kolom 1)
- met welke groepen u samenwerkt (kolom 2)
- welke groep(en) de initiatiefnemer(s) is/zijn (kolom #)

	Hier hoor ik bij	Hiermee werken wij samen	Dit is / zijn de initiatiefnemer(s)
Buurtbewoners			
Vrijwilligersgroep			
(Buurt)vereniging			
Stichting			
Hoogstambrigade			
Bedrijf			
Natuur / milieu organisatie			
Landschapsorganisatie			
Gemeente			
School			
Zorginstelling			
Niet van toepassing			
Weet ik niet			
Anders			

Heeft de samenwerkingsvorm waar u zelf bij hoort een bestuur?

- Ja
- Nee
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Hoe belangrijk is samenwerken voor het duurzaam beheren van de fruit- en notenbomen?
(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met de samenwerking op de plek met fruit- en notenbomen?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Speelt de gemeente een rol op deze plek met fruit- en notenbomen?

- Ja
- Nee

Zo ja →

Op welke manier draagt de gemeente in positieve zin bij aan het langdurige beheer van de plek met fruit- en notenbomen?

<tekstvak>

Heeft u nog tips voor de gemeente hoe deze haar rol beter zou kunnen invullen voor het duurzaam beheren van de plek?

<tekstvak>

In welke mate is de gemeente bij de plek betrokken?
(Heel weinig betrokken) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel betrokken)

Hoe belangrijk is de rol van de gemeente voor het duurzaam beheren van de plek?
(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met de rol van de gemeente voor deze plek?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Is er budget voor het onderhoud van de plek met fruit- en notenbomen?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Waar komt dit budget vandaan? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Gemeente
- Provincie
- Bedrijf
- Particulieren
- Adoptanten
- Fonds / goed doel
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Voor hoe lang is er budget beschikbaar voor het onderhoud?

- Minder dan 1 jaar
- 1 tot 2 jaar
- 2 tot 5 jaar
- 5 tot 10 jaar
- Langer dan 10 jaar
- Niet van toepassing
- Weet ik niet
- Anders, nl:

Hoe belangrijk, denkt u, is het budget voor het voortbestaan van de plek met fruit- en notenbomen?
(Heel onbelangrijk) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel belangrijk)

Hoe tevreden bent u met het budget voor het duurzaam beheren van de plek?
(Heel ontevreden) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Heel tevreden)

Hoeveel vertrouwen heeft u dat de plek met fruit- en notenbomen over 5 jaar nog goed functioneert?
(Zeer weinig vertrouwen) 1– 2 – 3 – 4 – 5 (Zeer veel vertrouwen)

Wat is, in uw ervaring, de grootste succesfactor voor het voortbestaan van deze plek met fruit- en notenbomen?
<tekstvak>

Wat is, in uw ervaring, het grootste knelpunt voor het voortbestaan van deze plek met fruit- en notenbomen?
<tekstvak>

Bent u een vrouw of een man?

- Vrouw
- Man

Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

- Basis- of lagere school
- LBO / VBO / MAVO / VMBO
- MBO / HAVO / VWO
- HBO / Universiteit

Wat is uw geboortjaar?

<tekstvak>

Welke van onderstaande drijfveren zijn voor u van belang om u in te zetten voor deze plek met fruit- en notenbomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Zelf meer leren over de natuur
- ☐ Verbonden zijn met de natuur
- ☐ Verbonden zijn met een gebied
- ☐ Geeft betekenis aan mijn leven
- ☐ Buiten tijd doorbrengen
- ☐ Samenwerken met mensen
- ☐ Bepaalt wie ik ben
- ☐ Voor toekomstige generaties
- ☐ Plezier in iets doen waar ik goed in ben
- ☐ Bijdrage leveren aan de wetenschap
- ☐ Bijdrage leveren aan natuurbescherming en beheer
- ☐ Bijdrage leveren aan een duurzame wereld
- ☐ Met mijn handen werken
- ☐ Verbondenheid met natuur bij andere mensen versterken
- ☐ Iets doen voor de buurt

Heeft u nog aanvullingen of opmerkingen over deze enquête?

<tekstvak>

Aan de hand van de enquête zouden we eventueel aanvullende vragen willen stellen. Mogen wij contact met u opnemen? Vul dan hieronder uw emailadres in. (alleen invullen als wij contact met u op mogen nemen)

<tekstvak>

Dit is het einde van deze enquête. Bedankt voor het invullen.